

Jaarverslag 2025

Jaarverslag 2025

Natuur en Milieufederatie Drenthe

Hertenkamp 6
9401 HL ASSEN

info@nmfdrenthe.nl
www.nmfdrenthe.nl

Tel. 0592-311150

Foto voorkant: Isoleren: Ja natuurlijk! In 2025 startten we de campagne *Isoleren: Ja Natuurlijk!* waarmee we het gebruik van biobased isolatie materialen in Drenthe stimuleren.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Drentse Duurzaamheidsbeweging	6
3. Energie- en klimaatneutraal Drenthe.....	13
4. Circulair Drenthe.....	24
5. Toekomstbestendige landbouw.....	31
6. Groen en soortenrijk Drenthe	38
7. Organisatie en financiën.....	44

1. Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag 2025 van de Natuur en Milieufederatie Drenthe. Wij kijken met dit verslag terug op onze activiteiten en resultaten van het afgelopen jaar.

2025 was een jaar dat gekenmerkt werd door aanhoudende geopolitieke spanningen, extreme klimatologische gebeurtenissen en politieke onzekerheid. De crisissen stapelen zich op: de stikstofcrisis, de woningcrisis, de crisis in het Midden-Oosten, Sudan en de Oekraïne. Wie de ogen daarvoor opent, maakt zich terecht grote zorgen.

Juist daarom is het belangrijk om mensen in deze tijd perspectief te bieden. Daarmee geven we richting en zetten we zorgen om in verlangen en positieve actie. Dat raakt ook de kern van de visie en drijfveren van onze organisatie. Met deze terugblik op 2025 laten we de maatschappelijke kracht zien die in Drenthe aanwezig is en die zo onmisbaar is om de grote duurzaamheidsopgaven aan te pakken. Samen met inwoners, bedrijven en overheden hebben we weer veel mooie stappen gezet. Natuurlijk zijn daar ook lessen uit te leren voor het volgende jaar en de toekomst.

De grotere maatschappelijke veranderingen om ons heen vragen ook van ons weer een herbezinning op onze inzet, koers en strategie. In 2025 hebben we ons nieuwe meerjarenbeleid 'Ruimte voor de Toekomst' voor de periode 2026-2030 verder uitgewerkt en vastgesteld.

Leeswijzer

De beschrijving van onze activiteiten en resultaten is gebaseerd op de werkwijze en strategie uit onze beleidsvisie 2020-2025. We richten ons op een viertal inhoudelijke hoofdpijlers voor Drenthe:

- Energie- en klimaatneutraal Drenthe;
- Circulair Drenthe;
- Toekomstbestendige landbouw;
- Groen en soortenrijk Drenthe.

De maatschappelijke beweging en ruimte vormen hierin verbindende thema's. Onze werkwijzen en aanpak zijn daarbij gebaseerd op drie sporen:

- Het mede-vormgeven van beleidskaders en randvoorwaarden voor een mooi en duurzaam Drenthe;
- Het initiëren en zichtbaar maken van voorbeelden om te laten zien dat het 'anders' kan;
- Het ondersteunen van een brede Drentse duurzaamheidsbeweging.

Net als de voorgaande jaren hebben we voor een relatief compact verslag gekozen. In de hoofdstukken 2 tot en met 6 beschrijven we de uitgevoerde activiteiten en resultaten rond duurzaamheidsbeweging en onze inhoudelijke werkhouten.

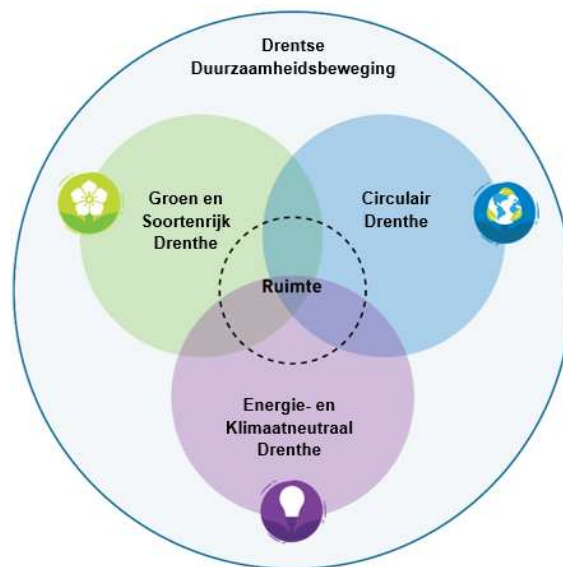
In deze hoofdstukken staan we per opgave eerst stil bij onze kerntaken. Tot onze kerntaken rekenen wij belangenbehartiging en beleidsbeïnvloeding, het geven van gevraagd en ongevraagd advies aan overheden en bedrijfsleven op verschillende niveaus, het aanjagen en ondersteunen van diverse netwerken

en regionale samenwerkingsverbanden en innovatie en projectontwikkeling. Deze activiteiten vormen een belangrijke basis en de ruggengraat van ons werk.

Vervolgens doen we verslag van de verschillende projecten die wij uitvoeren. In deze projecten liggen de accenten veelal op concrete realisering van duurzaamheidsstappen samen met inwoners en diverse partners. Alle hoofdstukken bevatten een aantal infographics waarin de hoogtepunten van ons werk grafisch zijn samengevat.

In hoofdstuk 7 doen wij verslag van de ontwikkelingen binnen onze organisatie en de financiën.

Dit verslag omvat daarmee ook de inhoudelijke en financiële verantwoording van ons werk. Voor verschillende projecten worden daarnaast nog afzonderlijke verslagen opgesteld die dienen ter verantwoording naar verschillende fondsen en subsidiegevers.

2. Drentse Duurzaamheidsbeweging

Drenthe heeft een krachtige en actieve beweging van inwoners, lokale initiatieven, koplopers en organisaties die zich samen succesvol inzetten. In 2025 ondersteunden wij 217 lokale energie- en duurzaamheidsinitiatieven om concreet en actief bij te dragen aan een mooi en duurzaam Drenthe.

We werken aan

Lokale groepen versterken, door verbinding en uitwisseling

Duurzame Drenten het podium geven & lokale verhalen delen

Bewustwording en inspiratie voor een duurzamer Drenthe

Ontmoeting en dialoog voor opinievorming en verbinding

Drenthe in verbinding

32

Aangesloten organisaties

217

Lokale initiatieven ondersteund

31

Nieuwe groepen helpen opstarten

57

Groepen in de spotlights

Impact

147 Bijeenkomsten met 2.662 deelnemers

15 Nieuwsbrieven met 2.090 abonnees

2.212 Volgers op sociale media en 129 berichten geplaatst

86x in de media en 8 persberichten verstuurd

UITGELICHT

Voedselbossen verbinden in Noord Nederland

Samen met de Vereniging Drentse Voedselbossen hielpen wij 11 initiatieven uit Drenthe op weg bij het realiseren van hun eigen voedselbos: een plek van en voor inwoners waar biodiversiteit, vergroening en gezond voedsel samenkomen. De wens voor een noordelijk netwerk rondom buurt- en dorpsvoedselbossen is groot! Komend jaar bouwen we hierop voort.

UITGELICHT

Lancering toolkit voor lokale initiatieven

Sinds dit jaar zijn op onze website praktische tools voor initiatieven te vinden. De Toolkit is overzichtelijk en makkelijk te vinden, zo kunnen we meer mensen helpen bij hun initiatief. Komend jaar breiden we de toolkit verder uit en zetten we hem samen met de Drentse KEI in binnen het Steunpunt Energie-initiatieven.

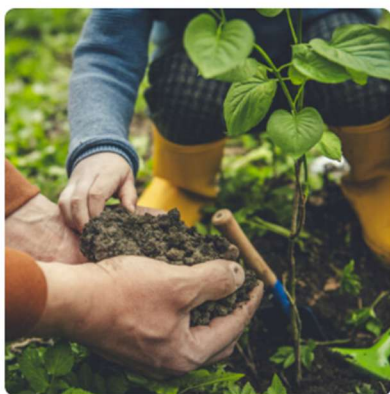
KERN TAKEN

Natuur- en milieuportaal Drenthe

Er zijn in Drenthe veel lokale groepen en individuen actief op het gebied van duurzaamheid, of het nu gaat om energie & klimaat, om groen & biodiversiteit of om de circulaire samenleving. Het inspireren, ondersteunen en activeren van Drentse inwoners om met en in hun eigen gemeenschap aan de slag te gaan met duurzame thema's is al lange tijd één van onze kerntaken. We zorgen voor onderlinge verbinding, uitwisseling en samenwerking tussen lokale initiatieven. We maken hen zichtbaar en stimuleren en faciliteren kennisuitwisseling. Daarmee versterken wij de gezamenlijke impact.

Ondersteuning duurzame initiatieven: het afgelopen jaar hielden we contact met, en hebben we 217 lokale duurzame initiatieven ondersteund. Dat deden we veelal vanuit andere projecten, maar vanuit het Natuur- en Milieuportaal zorgden we voor samenhang en uniformiteit in onze ondersteuning en advisering. Zo kunnen we de groepen effectiever en sneller bedienen en vergroten we ons bereik en onze impact.

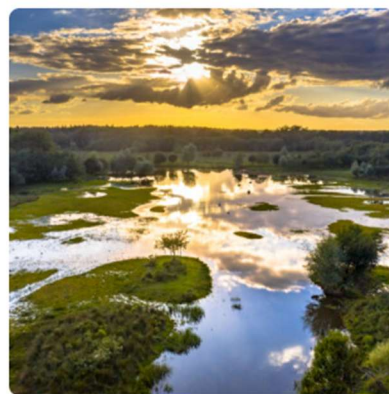
Digitale duurzaamheidsportaal: We hebben ons digitale duurzaamheidsportaal verder vorm gegeven. We hebben het aanbod voor groepen en individuen in kaart gebracht en nieuw aanbod ontwikkeld voor verschillende thema's (zoals een digitale community voor het Omgevingsnetwerk, een landelijk portaal voor circulaire bewonersgroepen en een toolkit en website voor energiegroepen). Er ligt een plan voor de verdere uitrol van het portaal. In 2026 zal deze worden gelanceerd. Met deze resultaten groeien we steeds meer toe naar hét aanspreekpunt voor alle inwoners en inwonersgroepen in Drenthe, die op zoek zijn naar inspiratie, handelingsperspectief en die hun duurzame ambities willen omzetten in individuele of collectieve actie.

Zelf aan de slag

Samen aan de slag

Je stem laten horen

Kennis

Inspiratie

Verbinding

Algemene vergadering: Voor de 32 bij de NMF Drenthe aangesloten groepen en organisaties organiseerden we de jaarlijkse Algemene Vergadering. Tijdens deze bijeenkomst lag de focus vooral op de toekomst: samen met onze achterban dachten we na over de opgaven en uitdagingen waar we de komende jaren voor aan de lat staan. Ook dachten we na over de rol van de NMF Drenthe. Dit vormde input voor onze nieuwe beleidsvisie 2025-2030 *Ruimte voor de Toekomst*, die in juni 2025 is afgerond en vastgesteld. In dit kader is er een enquête uitgezet onder een aantal belangrijke partners en aangesloten organisaties. De respons hierop is tijdens de AV gedeeld en besproken en meegenomen in de nieuwe beleidsvisie.

Brainstorm jongeren: We willen graag meer jongeren activeren en betrekken bij duurzaamheidsthema's. Met dit doel voerden we een doelgroeponderzoek uit, waar bijna 100 reacties op kwamen. Vervolgens gingen we tijdens een brainstormsessie in gesprek over vragen als: welke onderwerpen houden jou bezig als het gaat om duurzaamheid, welke ideeën heb je, wat mis je? En hoe kunnen wij als NMF Drenthe daarbij aansluiten en echt iets betekenen? We zullen dit in 2026 verder uitwerken als onderdeel van onze doelgroepenstrategie.

Actiefonds: Om startende en bestaande organisaties, groepen en buurtinitiatieven die zich inzetten op onze thema's te helpen om nieuwe ideeën mogelijk te maken stellen we een Actiefonds beschikbaar. Het doel van het fonds is om startende initiatieven op weg te helpen en specifieke kleine voorbeeldactiviteiten van bestaande initiatieven te ondersteunen. In 2025 hebben we de voorwaarden om hier aanspraak op te maken uitgewerkt. Het actiefond zal tijdens de Algemene Vergadering in het eerste kwartaal van 2026 gepresenteerd en geactiveerd worden.

Voorlichting, dialoog en bewustwording

Een steeds groter wordende groep inwoners is op zoek naar manieren om zelf in actie te komen en iets te betekenen voor hun leefomgeving. Als Natuur en Milieufederatie Drenthe informeren, betrekken en activeren wij deze mensen om bij te dragen aan een duurzame en gezonde samenleving. Door het bieden van handelingsperspectief ondersteunen we hen bij het maken van de stap van goede intenties naar concrete acties. We laten zien hoe je op een laagdrempelige en aantrekkelijke manier kunt bijdragen aan een mooi en duurzaam Drenthe.

Bewustwording, opinievorming en het bieden van handelingsperspectief door middel van informatie- en kennisuitwisseling behoren tot onze kerntaken. Dat doen we via diverse kanalen en media, waaronder onze website, persberichten, nieuwsbrieven en diverse (sociale) media. We delen lokale verhalen, verbeelden ons werk, motiveren mensen om in actie te komen voor een mooi en duurzaam Drenthe en laten zien hoe ze dat kunnen doen.

In 2025 hebben we op veel fronten vooruitgang geboekt. Onze nieuwsbrieven presteren goed: Ziezo! verscheen 9 keer (doel: 8) met een stabiele open rate van 54% en 2.708 abonnees. De Groene Agenda werd 24 keer verzonden (doel: 25) met een open rate van 56% en een groeiend bereik. Ook onze projectniewsbrieven tonen hoge betrokkenheid; zo behaalde de Proeftuin-nieuwsbrief een open rate van 74%.

We hebben lokale initiatieven actief in de spotlight gezet: 57 keer (doel: 50), wat onze rol als ondersteuner van groepen versterkt en onze zichtbaarheid in de provincie vergroot. Ook de media-aandacht bleef sterk met 41 vermeldingen, waaronder 7 landelijke publicaties. Op LinkedIn groeiden we naar 1.524 volgers met 94 berichten (doel: 100) en een stijgende interactie.

Daarnaast hebben we een belangrijke basis gelegd voor de toekomst. In het eerste kwartaal ontwikkelden we een communicatiejaarplan. We werkten aan een meerjarige communicatie- en bewegingsstrategie, die eind 2025 werd afgerond. Deze stappen zorgen ervoor dat we in 2026 verder kunnen bouwen aan onze

zichtbaarheid, sterke partnerschappen en een groter bereik bij het publiek. Kortom, 2025 was een jaar van solide vooruitgang en fundament voor de komende jaren.

Nieuws

Filter op thema

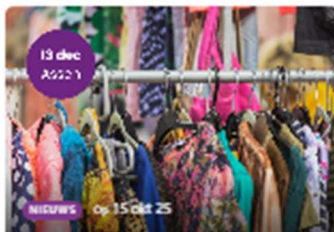
Gezocht: biobased geïsoleerde huizen

Bescherming van mens en natuur tegen...

Verkiezingen 29 oktober: van verschillen naar verbinding

Verkeerde kleur, te kleine maat, te volle kast: kledingafval in...

31 okt - Inspiratiemiddag Buurt- en...

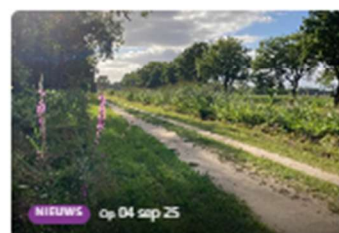
Vezelhennep groeit, de circulaire economie bloeit

Zonnekroon, de veelzijdige vezelvrouw uit Drenthe

Olifantsgras: Drentse reus in groene innovatie

Waardevolle Drentse zandwegen verdienen...

Website	In 2025 is onze website door 14.688 unieke bezoekers bezocht. In totaal zijn er 85 nieuwsberichten geplaatst.
Sociale media	We hebben ons bereik in 2025 via sociale mediakanalen vergroot: Op LinkedIn groeide het aantal volgers met 13% naar 1.570. We plaatsten 94 berichten, wat leidde tot meer dan 40.000 weergaven en bijna 2.000 reacties. Op Instagram groeide het aantal volgers van 558 naar 642, een groei van 15%. We plaatsten 35 berichten. Vanwege ethische redenen hebben we ervoor gekozen om minder gebruik te maken van Instagram.
Ziezo!	Ziezo! is onze digitale nieuwsbrief. Via Ziezo! houden we abonnees op de hoogte van het natuur- en milieunieuws in Drenthe, achtergrondinformatie en opinie over actuele ontwikkelingen. In 2025 maakten we in totaal 9 Ziezo!-nieuwsbrieven en verzonden deze naar 2.573 abonnees. In oktober produceerden we weer een 'Nacht van de Nacht special'.
Groene agenda	De Groene Agenda geeft een overzicht van activiteiten op het gebied van natuur, milieu en duurzaamheid in Drenthe, zoals wandelingen, lezingen en workshops. Op onze website is de Groene Agenda ook te raadplegen. Het is één van de best bezochte onderdelen van de website. In 2025 verstuurdde we de Groene Agenda 24 keer naar 1.345 abonnees.
NMF Drenthe in het nieuws	In 2025 publiceerden we 8 persberichten voor lokale, regionale en landelijke pers. We zijn minstens 86 keer in de media verschenen.
ROEG!	In samenwerking met RTV Drenthe, Het Drentse Landschap, IVN Natuureducatie, Landschapsbeheer Drenthe, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer werken we aan het platform ROEG! . ROEG! is het online en mediaplatform over natuur en landschap in Drenthe. We hebben bijgedragen aan de redactie-overleggen en actief meegedacht en -gewerkt aan items op televisie, radio en online. Het aantal paginaweergaven van de ROEG! website bedroeg in 2025 ruim 2 miljoen. Daarnaast volgen 15.838 personen de verschillende sociale mediakanalen van ROEG!

PROJECTEN

Campagne klimaatadaptatie/ bodem

In het najaar van 2025 vroeg de provincie de NMF Drenthe om een vooronderzoek uit te voeren dat richting geeft aan de invulling van een brede bewustwordingscampagne voor het deelprogramma Bodem & Klimaatadaptatie, onderdeel van het Provinciale programma Bodem en Ondergrond. Deze campagne voor burgers, ondernemers en gemeenten moet bijdragen aan het vergroten van kennis over en het stimuleren van toepassing van klimaat-adaptieve maatregelen. Deze campagne moet passen binnen de provinciale strategie Bodem & Ondergrond in samenhang met andere beleidsagenda's.

In september presenteerden wij een voorstel. De laatste maanden van het jaar zijn we vervolgens een vooronderzoek gestart dat we in het eerste kwartaal van 2026 zullen afronden en dat zal uitmonden in een volwaardig plan voor een meerjarige campagne. We kijken hierbij ook naar de samenhang met deelprogramma's Bodem & Grondwater, Bodem & Energievoorziening, Bodem & landbouw en Bodem & Ondergrond, maar ook met andere programma's van de provincie.

We hebben als eerste stap een deskstudie gedaan en gesprekken met aantal partners gevoerd. Zo hebben we lopende bewustwordingsinspanningen in kaart gebracht. Het uitgangspunt is dat we goede bestaande inspanningen van partners omarmen en dat we hier ook meer gezamenlijke kracht in kunnen ontwikkelen. Verder legt dit vooronderzoek de mogelijk lacunes en knelpunten bloot. We hebben de resultaten verwerkt in een compacte kernrapportage en hebben deze met de opdrachtgevers van de provincie besproken. Deze zullen we in het eerste kwartaal van 2026 gebruiken voor het vervolg van de gespreksronde met partners. In deze gesprekken gaan we na hoe de partners aankijken tegen een (samenwerking in) een gezamenlijke campagne. Ook verzamelen we de ideeën voor concrete invulling van de campagne. Parallel hieraan zullen we een eerste opzet maken voor de algemene campagnestrategie met bijbehorende doelen.

Drenthe bewuster verlicht

Nederland is één van de meest verlichte landen ter wereld. Echte duisternis is er bijna niet meer te vinden. Hierdoor wordt het zien van een sterrenhemel steeds zeldzamer en raakt het ritme van (nacht)dieren en mensen verstoord. Drenthe kent gelukkig nog wel donkere plekken, ook al staan deze onder druk.

In 2025 hebben we ons met het project Drenthe Bewuster Verlicht gericht op het vergroten van bewustwording over het belang van duisternis en het stimuleren van lokaal draagvlak voor slimmer lichtgebruik. Centraal stond de pilot *Duisternis Dichtbij*, uitgevoerd in twee Drentse dorpen. Met ondersteuning van lokale groepen ontvingen inwoners een flyer met praktische tips, een zadenmix voor nachtdieren en toegang tot de vlog "Duisternis in de tuin". Hiermee werden zij geïnspireerd om hun verlichting te verduistern en hun tuin nachtvriendelijker in te richten. Zo'n 250 inwoners namen deel aan de pilotactiviteiten, en de betrokken groepen fungeerden als voorbeeld voor toekomstige opschaling in andere dorpen.

Daarnaast organiseerden we ook dit jaar weer de Nacht van de Nacht in Drenthe met in totaal zo'n 1.400 bezoekers. De NMF Drenthe organiseerde dit jaar ook een eigen activiteit in de vorm van een filmavond op ons kantoor aan de Hertenkamp, waarmee inwoners de waarde van echte duisternis konden ervaren. De 25 beschikbare plaatsen waren binnen no-time gereserveerd.

Ook hebben we een start gemaakt met het werven van Nachtwachters: vrijwilligers die lokaal bewustwording rondom lichtvervuiling bevorderen en concrete acties initiëren. In Drenthe hebben zich 21 Drentse Nachtwachters opgegeven voor de landelijke cursus, die in 2026 van start gaat.

Drents Omgevingsnetwerk / steunpunt groen en ruimte

Met het Steunpunt Groen en Ruimte brengen wij lokale groepen en inwoners in positie om effectief invloed te kunnen uitoefenen op nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in hun leefomgeving. Via het Steunpunt Groene Ruimte hebben zij toegang tot relevante informatie over beleid, wetgeving, (financiële) regelingen en procedures op het vlak van natuur en omgevingskwaliteit en mogelijkheden om invloed uit te oefenen. Ook bieden wij ondersteuning en advies. In 2025 ondersteunden en adviseerden we 16 betrokken inwoners die met hun vragen over ruimtelijke ontwikkelingen in hun directe omgeving bij ons aanklopten.

Drents Omgevingsnetwerk: In 2023 hebben wij het Drents Omgevingsnetwerk opgezet. Het netwerk is gericht op tijdige en deskundige inbreng in gemeentelijke omgevingsplannen en -besluiten door lokaal betrokken mensen. Het netwerk biedt een plek waar de leden met en van elkaar leren om hun inbreng en invloed te vergroten en versterken. De leden van het netwerk hebben verschillende, elkaar aanvullende achtergronden, expertise en ervaringen. In 2025 hebben wij het netwerk verder versterkt. Het netwerk bestaat uit 40 leden. In 2025 hebben we twee intervisiebijeenkomsten voor het netwerk georganiseerd waar leden recente ontwikkelingen bespreken, ervaringen uitwisselen en elkaar tips en tricks meegeven. Tijdens elke bijeenkomst wordt dieper op een specifiek thema ingegaan. De bijeenkomst van april was een algemene intervisiebijeenkomst. De tweede bijeenkomst (oktober) was een thematische bijeenkomst waar we met het netwerk dieper ingingen op het onderwerp bollenteelt en pesticidengebruik in Drenthe en de mogelijkheden die de Omgevingswet hierbij biedt.

Om de onderlinge contacten, verbinding en uitwisseling tussen leden van het omgevingsnetwerk te verbeteren is er in 2025 een digitaal platform opgezet. Begin 2026 zal dit platform gelanceerd worden.

3. Energie- en klimaatneutraal Drenthe

De NMF Drenthe zet zich in voor een energieneutraal Drenthe: door energie te besparen daalt de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen. De energie die Drenthe gebruikt, wordt duurzaam en lokaal opgewekt. Dit kan met goede samenwerking en inbreng van inwoners, lokale initiatieven en natuur- en landschapsorganisaties.

We werken aan

- **Duurzame & CO₂-neutrale energievoorziening**
- **Energiebesparing stimuleren**
- **Energiegroepen ondersteunen & bewoners betrekken**
- **Natuurinclusieve energievoorziening**

Drenthe in verbinding

128

Drentse energiegroepen ondersteund

17

Nieuwe initiatieven helpen starten

18

Samenwerkingsverbanden waar we onderdeel van zijn

100

Kennissessies met 1.505 deelnemers

Impact

- **In 7 gemeenten** is de samenwerking tussen initiatieven en gemeenten versterkt
- **150 Energiebesparende maatregelen** gerealiseerd in 6 dorpen en wijken
- **13 Rondleidingen** in de Energietuin Assen Zuid met 130 bezoekers
- **124 Adviezen** aan organisaties

UITGELICHT

Pionierende leergroep Energiegemeenschappen

Energiegemeenschappen zijn in opkomst! Ze vormen een belangrijke schakel in een betrouwbaar en toekomstbestendig energiesysteem door lokaal energie op te wekken, te delen en op te slaan. De NMF Drenthe verkende dit jaar samen met de Drentse KEI via een leergroep hoe inwoners hier in Drenthe mee aan de slag kunnen.

UITGELICHT

Drenthe zet in op biobased isoleren

Steeds meer Drenten willen hun woning comfortabeler en energiezuiniger maken. Samen met de provincie en het Drents Energie-loket (DEL) inspireren wij inwoners om hierbij gebruik te maken van natuurlijke materialen, zoals vlas en hennep. Dat is gezonder, duurzamer én geschikt voor Drentse woningen.

KERNTAKEN

Vanuit bovenstaande doelen leveren we op diverse plekken inbreng bij beleidsprocessen en werken we met veel partijen samen aan het realiseren van goede randvoorwaarden en het ontwikkelen van nieuwe (project)initiatieven.

Beleidsadvisering en belangenbehartiging

Provincies en gemeenten spelen een belangrijke rol bij het realiseren van de klimaat- en duurzame energiedoelen. In de realisatie en uitvoering van deze doelen spelen zij een sleutelfactor. Het gaat dan onder andere om de realisatie van energiebesparing, duurzame opwek, bewonersparticipatie en ruimtelijke en landschappelijke inpassing. Samen met inwoners en partners pakken we nieuwe ontwikkelingen op en gaan we in gesprek over gezamenlijke belangen. Vervolgens brengen we deze belangen in bij het overleg en debat met Drentse overheden en andere partijen. We leggen daarbinnen verbindingen tussen de burgerenergiebeweging, overheden en bedrijven en zetten in op een goede beleidsmatige inbedding van belangrijke thema's in lokaal beleid.

Provinciale energievisie: In 2024 stelde het college van Gedeputeerde Staten de provinciale energieagenda op. De ruimtelijke componenten van deze visie zullen worden opgenomen in de provinciale omgevingsvisie (in ontwikkeling). Wij leverden op verschillende momenten inbreng in dit traject. Belangrijke punten voor ons zijn de opgave na 2030, de betrokkenheid van inwoners, verbreding van de aanpak en extra inzet op meer fundamentele CO₂ besparing. In de nu voorliggende visie vinden wij veel van deze elementen terug.

ORTESE: In Emmen is het project ORTESE gestart. ORTESE staat voor *Ontwerpen en Realiseren van een Toekomstbestendig Energiesysteem in Emmen* en is een groot provinciaal project rond energiesystemen. We leveren inbreng, zorgen dat landschap en natuur een plek krijgen en worden als partner geconsulteerd en betrokken bij dit project. De NMF Drenthe was medeorganisator van de *bustour energiesysteem en het landschap*. Samen met een groep van 25 stakeholders gingen we op pad langs historische Emmense energielandschappen. Van turf, naar olie en gas, naar hernieuwbaar. We zien de invloed van de mens op deze landschappen. Op deze manier faciliteren we het gesprek rondom de vraag hoe het toekomstig landschap eruit zal zien. We voeden deze vraag met inzichten en ontwikkelingen vanuit historisch, landschappelijk, energetisch, infrastructureel en sociaaleconomisch perspectief.

Oliewinning Schoonebeek: De winning van olie met stoominjectie leidt tot enorme hoeveelheden vervuild afvalwater. Tot voor kort voerde de NAM dit afvalwater af via lange pijpleidingen naar Twente. Daar werd het vervuilde water in lege gasvelden geïnjecteerd. Onder aanvoering van cabaretier Herman Finkers werd de druk op het Rijk en de NAM zo groot dat de injectie is gestaakt. Inmiddels zijn de oude gasvelden in Schoonebeek volgens de NAM ook geschikt voor de injectie van het afvalwater. Problemen zoals lekkages zouden hier niet zijn door nieuwe injectieputten en leidingen aan te leggen. Dat vertrouwen hebben wij niet. Wij ondersteunen actiegroep Stop Afvalwater en zijn een juridische procedure gestart om de vergunning om afvalwater te injecteren te blokkeren. Daarnaast maken we ons hard voor een algehele stop van oliewinning in Drenthe.

Klimatorium: het Klimatorium is een burgerinitiatief van betrokken inwoners in de gemeente Tynaarlo, dat zich richt op oplossingen voor zowel huidige als toekomstige uitdagingen op het gebied van klimaat, groene

en duurzame energie, circulaire economie, water(management) en milieu. In 2025 is het Klimatorium officieel van start gegaan. Wij hebben in de aanloop daarnaar toe meegedacht over de rol, vorm en mogelijke activiteiten van het Klimatorium. In juni waren we aanwezig bij de feestelijke startbijeenkomst. Ook waren we aanwezig bij het door het Klimatorium mede-georganiseerde internationale jongerencongres. Tijdens dit congres gingen jongeren uit Denemarken, Nieuw Zeeland en Nederland online met elkaar in gesprek over de opgaven en mogelijke oplossingen rond bovengenoemde thema's.

NijBegun: NijBegun is het programma voor Groningen en Noord-Drenthe gericht op herstel en versterking naar aanleiding van gevolgen van de gaswinning. Nijbegun gaat over ruimere schadevergoedingen, verduurzaming van woningen en sociaal-economisch perspectief. Samen met de NMF Groningen onderhielden we aansluiting bij en verkenden we de mogelijkheden tot samenwerking met het programma NijBegun. Dit heeft tot op heden nog niet tot concrete samenwerkingsprojecten geleid.

Kernenergie en kernafval: Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zoekt plekken om kernafval op te slaan. Verschillende zoutkoepels in de Drentse ondergrond zijn in beeld. Wij stuurden een zienswijze naar het ministerie met de boodschap: geen ondergrondse opslag in Drenthe. Want opslag in zoutkoepels is risicovol én opnieuw een bedreiging voor onze omgeving, na het overheidsfalen rondom de gaswinning. Een oplossing om de afvalstroom van kernafval te beperken hebben we ook: bouw geen nieuwe kerncentrales.

Samenwerking en projectontwikkeling

Het afgelopen jaar was de NMF Drenthe actief in een groot aantal samenwerkingsverbanden. Sommige van deze samenwerkingsverbanden zijn direct gerelateerd aan specifieke projecten:

- Steunpunt lokale Energieinitiatieven (de Drentse KEI, de provincie Drenthe);
- Provinciale Samenwerking Drents Energieloket (provincie, gemeenten);
- Drentse Energiesamenwerking (opvolger van RES Drenthe, provincie, gemeenten, waterschappen, netbeheerders, maatschappelijke organisaties);
- Flexteam (provincie, gemeenten);
- Netwerk van Energiecoaches (provincie, gemeenten, energiecoöperaties).

Sinds januari 2025 is het Drents Energieloket niet langer ondergebracht bij de NMF Drenthe. Afgelopen jaar stond in het teken van het afronden van de overgang van het DEL naar de provincie. Daarnaast hebben we meegedacht over het programma rond het 10-jarig jubileum van het loket en hebben we een bijdrage geleverd aan de jubileumkrant.

Ook afgelopen jaar waren we actief in het landelijke netwerk klimaat en energie van de Natuur en Milieufederaties en droegen we bij aan het verder vorm geven en uitvoeren van het gezamenlijke programma. Binnen deze landelijke samenwerking speelt de NMF Drenthe al jaren een belangrijke rol, zowel op het vlak van de warmtetransitie als binnen het thema natuurinclusief. We delen ervaringen en lessen en reflecteren op ontwikkelingen in het energieveld. Daarnaast is deze samenwerking belangrijk voor het verder brengen van nieuwe projectideeën en voor gezamenlijke acquisitie. De contacten worden onder meer onderhouden door de jaarlijkse energie-tweedaagse, en regelmatig digitaal overleg en intervisie. Daarnaast

onderhouden we één op één contacten met onze collega's van de koepel of van andere provinciale federaties. In noordelijk verband hebben we met regelmaat contact met de collega's van de Friese Milieufederatie en de NMF Groningen.

Het afgelopen jaar verkenden we de mogelijkheden voor nieuwe projecten. De belangrijkste zijn:

- Kwaliteitsbudget Biodiversiteit;
- Campagne Isoleren: Ja Natuurlijk!;
- Vervolg Steunpunt Lokale Energieinitiatieven.

Elders in dit verslag worden deze initiatieven nader toegelicht.

PROJECTEN

Steunpunt Lokale Energie-Initiatieven / energie van onderop

De lokale energiebeweging is onmisbaar bij het concreet vormgeven van energiebesparing en opwek van duurzame energie. Met lokale energie-initiatieven wordt de betrokkenheid van alle Drentse inwoners mogelijk gemaakt en kan iedereen aansluiten bij de energietransitie. Samen met de Drentse KEI en in goede afstemming met de provincie ondersteunen we via het Steunpunt Lokale Energie Initiatieven lokale werkgroepen en coöperaties met advies en kennis en helpen hen te professionaliseren. We werken hierbij onder meer nauw samen met het FLEX team en het Drents Energieloket.

Ondersteuning lokale initiatieven: We bieden ondersteuning bij het ontwikkelen en uitvoeren van hun plannen voor (collectieve) energiebesparing en opwek en creëren een basis voor het realiseren van lokaal eigendom bij grootschalige energieopwek. Ook faciliteren we hen in het bijdragen aan lokale wijkuitvoeringsplannen ten behoeve van de warmtetransitie. Het afgelopen jaar is het aantal energie-initiatieven in Drenthe gegroeid van 117 naar 128: in elke gemeente zijn meerdere werkgroepen en coöperaties actief. Met het steunpunt hebben we 70 initiatieven actief ondersteund door middel van advies bij de ontwikkeling van plannen en het vergroten van de betrokkenheid van de buurt, de organisatie van informatiebijeenkomsten en het verbinden met kennispartners en experts.

Samenwerking met gemeenten: De lokale initiatieven worden, ook voor gemeenten, steeds meer zichtbaar. De samenwerking tussen gemeenten en lokale initiatieven is mede dankzij het Steunpunt in 2025 verder verbeterd. Zo werden in 2025 in zeven gemeenten bijeenkomsten tussen de betreffende gemeente en initiatieven gefaciliteerd.

Kennissessies: We organiseerde dit jaar 6 kennissessies voor het gehele provinciale netwerk. Twee hiervan organiseerden we in samenwerking met collega's uit Groningen en Friesland en hadden energieopslag als thema.

Leergroep energiegemeenschappen: We hebben een leergroep (Community of Practice) over energiegemeenschappen opgezet en twee bijeenkomsten georganiseerd. Daarnaast hebben een Energiecafé rond dit thema voor het professionele netwerk van de Drentse Energieaanpak georganiseerd.

Website: Om de zichtbaarheid van het steunpunt te vergroten is een website gebouwd onder de naam [Lokale Energie Drenthe](#). Deze was eind 2025 nagenoeg gereed en wordt begin 2026 gelanceerd. Met deze website maken we de energiebeweging in Drenthe zichtbaar. Op deze website staan diverse tools voor energiewerkgroepen en energiecoöperaties.

Drentse energieaanpak: Via de werkgroep Maatschappelijke Betrokkenheid binnen de Drentse Energie-aanpak en de projectgroep lokaal eigendom en energiegemeenschappen zorgen we ervoor dat lokale energieinitiatieven en -coöperaties en burgerbetrokkenheid ook bij overheden hoog op de agenda blijven.

MET Drenthe / participatiecoalitie Regionale Energie Strategie (RES)

Als NMF Drenthe zijn we nauw betrokken bij de RES in Drenthe. Hierbij staan de klimaatdoelen voor ons centraal. Onder de noemer Maatschappelijke Energie Transitie Drenthe (MET Drenthe) zorgen wij voor een effectieve vertegenwoordiging van landschaps- en natuurbelangen binnen de energietransitie en de RES. Niet alleen in de periode tot 2030, maar ook daarna! Daar moeten we nu al over na gaan denken. We zetten hierbij in op vernieuwende manieren om inwoners te betrekken, op zorgvuldig ruimtegebruik, goede landschappelijke inpassing en meerwaarde voor natuur. De borging van deze principes blijft onze inzet vragen.

Drentse energiesamenwerking: In 2025 was de NMF Drenthe vertegenwoordigd aan de bestuurlijke tafel van de regionale energiesamenwerking (DOE, voorheen de DET), het ambtelijke overleg (AOE), en in de werkgroepen ruimte en maatschappelijke betrokkenheid. Via deze structuren hebben we onder meer inbreng geleverd op de volgende dossiers:

- **Monitoren voortgang RES Drenthe** (ontwikkelingen en nieuwe projecten in overige gemeenten) en de **Drentse opgave na 2030**. In Drenthe zijn we goed op weg om de RES-ambitie te realiseren. Maar het laatste jaar stagneert de voortgang. Het is van belang om het gevoel van urgentie te bewaren en te blijven voeden, maar ook om de ruimtelijke principes en maatschappelijke betrokkenheid te borgen. Daar was onze inbreng in 2025 op gericht.
- **De verzwarende van het hoog- en middenspanningsnetwerk** en het elektriciteitsnetwerk in de gebouwde omgeving zal een grote ruimtelijke impact hebben. De NMF Drenthe zet zich in voor een zorgvuldige ruimtelijke inpassing, koppelkansen met natuurontwikkeling en de water-opgave en maatschappelijke betrokkenheid (zie ook *Pilot groenblauwe energienetwerken*).
- **Ontwikkeling windturbines in Zuidwest Drenthe:** Voor de gemeenten Meppel en De Wolden hebben we het dossier voor wind nauwlettend gevolgd. Daarnaast hebben we voor de energievisie van de provincie Drenthe onze inbreng op het visiedocument geleverd tijdens de Masterclasses. Verder hebben we voor de gemeenteraadsverkiezingen samen met onze groene partners een kernboodschap geformuleerd.
- **Mogelijkheden Energiegemeenschappen in de provincie Drenthe:** We zien veel kansen in het creëren van nieuwe energiegemeenschappen als instrument voor het collectief opwekken, beheren, besparen en delen van duurzame energie, met de nadruk op sociale en lokale economische voordelen in plaats van winstmaximalisatie. In 2025 hebben we ons hier sterk voor gemaakt en gingen we met onze partners na welke activiteiten we daar verder aan kunnen verbinden. Dit krijgt in 2026 een vervolg.

Kennisessies Natuurinclusieve energietransitie: Met de speciaal daarvoor bestemde middelen vanuit het NP-RES (Nationaal Programma RES) organiseerden we twee kennisessies natuurinclusieve energietransitie, gecombineerd met een excursie naar de Energietuin Assen-Zuid. Doelgroep van deze sessies waren bestuurders en beleidsambtenaren. Op 28 mei organiseerden we een dauwtrapsessie: een kennisbijeenkomst en rondleiding in de energietuin waar 40 deelnemers aanwezig waren. Een tweede sessie,

gericht op bestuurders, ambtenaren en inwoners van de gemeente Tynaarlo, trok minder deelnemers vanwege de aanhoudende harde regen. Ook verzorgden we een presentatie over de Inwonersschouw Zonneparken tijdens landelijke energieboswachtersdag over de Inwonersschouw zonneparken.

Kwaliteitsbudget Biodiversiteit zonneparken: Eind 2024 stelde het Rijk een kwaliteitsbudget om ecologie en biodiversiteit rond duurzame energieprojecten te versterken beschikbaar aan de RES regio's. Met de werkgroep ruimte ontwikkelden we een aanpak voor het Kwaliteitsbudget Biodiversiteit zonneparken met 'Basiskwaliteit Natuur' als onderlegger. Met deze aanpak zetten we in op een sterke burgerbetrokkenheid om het draagvlak voor hernieuwbare energieprojecten te versterken. Dat doen we door middel van de door de NMF Drenthe ontwikkelde Inwonersschouw Zonneparken. De komende jaren zullen we in elke Drentse gemeente de biodiversiteit rond een zonnepark of ander energieproject versterken. Tijdens een landelijke bijeenkomst van de regionale RES Coördinatoren gaven we een presentatie over de *Drentse Aanpak* als inspiratie voor andere provincies.

Pilot groenblauwe energienetwerken: Het komende decennium worden er miljarden geïnvesteerd in de verzwaring van het elektriciteitsnetwerk. Er is grote haast. Tot op heden lijkt er weinig ruimte voor participatie en wordt door de grote druk voorbij gegaan aan de koppelkansen die hier liggen met betrekking tot andere grote ruimtelijke en maatschappelijke opgaven, met name de natuur- en wateropgaven en -doelen. Met het pilotproject Groenblauwe Energienetwerken plegen wij hier samen met netbeheerders, overheden natuurorganisaties en inwoners extra inzet op. In maart 2025 heeft de NMF Drenthe een eerste werksessie met stakeholders georganiseerd. Tijdens deze werksessie, die begeleid werd door Strootman Landschapsarchitecten, hebben deelnemers de Drents-Groningse opgaven voor het energie-, natuur- en waternetwerk over elkaar gelegd en de samenwerkingskansen in kaart gebracht. Er werd geconstateerd dat stakeholders uit verschillende sectoren elkaar normaal gesproken te laat tegenkomen, op momenten dat projecten al zijn uitgewerkt of al in de vergunningenfase zijn beland. Daarnaast is inwonersbetrokkenheid beperkt tot 'het goed en tijdig informeren'. De ruimte om dan nog te schakelen is vaak beperkt. Het is daarom zaak om elkaar in een vroeg stadium op te zoeken om samen te kijken welke opgaven er in een gebied liggen en welke koppelkansen gerealiseerd kunnen worden.

Tijdens de sessie is een aantal kansrijke locaties/ gebieden in kaart gebracht waar ontwikkelingen plaatsvinden en waar het benutten van koppelkansen tot de mogelijkheden behoort. Op basis van de sessie heeft de NMF Drenthe het initiatief genomen om een leeromgeving te creëren om nieuwe meer participatieve en integrale aanpakken te ontwikkelen om de koppelkansen tussen een aantal voorname ruimtelijke opgaven beter te benutten en de betrokkenheid van de lokale omgeving beter te borgen. In 2026 zullen we de leeromgeving een vervolg geven

Energietuin Assen-Zuid: Met de [Energietuin Assen-Zuid](#) hebben we het voorbeeld van hoe het anders kan: hernieuwbare energie opwekken met aandacht voor landschap en meerwaarde voor natuur én met maatschappelijke betrokkenheid. Aan de hand van onze ervaringen met de Energietuin leveren wij inbreng bij beleidsontwikkeling, uitvoeringsprogramma's en concrete projecten over het creëren van meerwaarde voor landschap en natuur binnen een grootschalig opwekproject.

In de Energietuin is begin 2025 het laatste plantgoed gepoot. En net na de zomer is alle grond licht bewerkt en ingezaaid met een inheems kruidenrijk grasmengsel. Dit was in 2024 niet gelukt vanwege de extreme nattigheid in de tuin. Ook zijn de wandelpaden uitgezet.

Ondertussen heeft de werkgroep **Voedselbos Graswijk** hard gewerkt; er zijn bomen, struiken en planten geplant en er zijn paden aangelegd. Er staat een enthousiaste groep die zich sinds eind 2025 officieel een Stichting mag noemen! Hiermee krijgen zij de mogelijkheid om zelfstandig plannen te maken en uit te voeren en daar ook financiering voor te zoeken. In 2025 hebben wij deze werkgroep ondersteund.

Afgelopen jaar heeft de NMF Drenthe **13 rondleidingen** aan in totaal zo'n 130 mensen verzorgd. Hierbij nemen we de deelnemers mee in het verhaal van de Energietuin. De deelnemers waren divers, van inwoners, Drentse ambtenaren en breder (provincie Groningen, Friesland en Utrecht) tot ontwikkelaars, natuur- en landschapsorganisaties, experts en collega's van de Natuur en Milieufederaties uit andere provincies.

Met de **natuurwerkplaats** werken we samen met vrijwilligers aan het monitoren van de biodiversiteit in het gebied rond de Energietuin Assen-Zuid. In november is de werkgroep bij elkaar gekomen en werden de veldresultaten van het eerste half jaar gedeeld. Studenten van Van Hall Larenstein deelden de resultaten van het veldwerk naar vliegende en grondgebonden zoogdieren. Samen met de vleermuiswerkgroep en de gemeente Assen hebben ze veel data verzameld en met behulp van wildcamera's sprekende beelden vastgelegd van de dieren die in en rond de Tuin voorkomen. Het broedseizoen van vogels is nauwgezet gevolgd en volgens de SOFON richtlijnen gemonitord en de amfibiewerkgroep volgt de ontwikkeling van het leven in de aangelegde poelen: het is bijzonder om te zien hoe snel er leven in de poelen ontstaat! Eind 2025 werkten 5 Studenten van de RUG aan een meerjarig **monitoringsplan**. Dit onderzoek is eind januari 2026 gereed. Direct daarna is de natuurwerkplaats gepland om het plan voor te leggen en te bespreken.

Energiek ontwerpen

De energietransitie is in volle gang. In Drenthe verrijzen op veel plekken nieuwe zonneparken en/of windmolens. Daarnaast wordt er de komende jaren flink geïnvesteerd in de uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk. Voor het draagvlak is het van belang dat omwonenden op een betekenisvolle manier betrokken worden bij het ontwerp van nieuwe projecten en niet alleen delen in de lasten, maar ook de lusten van de energietransitie. En dat koppelkansen met andere opgaven worden erkend en benut.

Met het project 'energiek ontwerpen' maken we hier werk van. We gaan hierbij zoveel mogelijk uit van co-creatie en van een integrale benadering van de verschillende ruimtelijke opgaven die van belang zijn.

In 2025 werkten we in de gemeente Tynaarlo aan een nieuw beleidskaders voor grote en kleinere zonneparken. Met de gemeente Hoogeveen en netbeheerder RENDO werkten we in twee wijken aan een integrale wijkaanpak waarbij de versterking van het elektriciteitsnet het uitgangspunt vormt.

Netversterking Hoogeveen: Samen met netbeheerder RENDO en de gemeente Hoogeveen werken we aan een participatieaanpak voor de versterking van het laagspanningsnetwerk. Op twee plekken zijn we aan de slag gegaan, in het dorp Hollandscheveld en de wijk Wolfsbos in Hoogeveen. We kijken samen met inwoners naar koppelkansen op het gebied van energie maar ook met andere opgaven. Op het moment dat er grote

ingrepen in een wijk plaatsvinden kunnen kansen en ruimte ontstaan voor andere maatregelen. In 2024 hebben we een aanpak ontwikkeld. Begin 2025 hebben we deze gefinetuned en zijn we in Hollandscheveld aan de slag gegaan met verzamelen van data over het dorp en de opgave van RENDO (aantal transformatorhuisjes, nieuwe kabels). Daarnaast hebben we de overige opgaven die er spelen geïnventariseerd. We hebben verschillende voorgesprekken gevoerd met de dorpsbelangenvereniging en met de zogenaamde Focusgroep. Met de opbrengst hebben we een dorpskansenkaart opgesteld. Het dorp heeft naar aanleiding hiervan aangegeven aan de slag te willen gaan met het opstellen van een bredere dorpsvisie, iets wat groter is dan de wijkanalyse. Voor Hollandscheveld betekende dat we dit traject afrondden met een bijdrage aan de energiemarkt. Hier hebben wij een workshop klimaatgesprekken gegeven.

Voor Wolfsbos hebben we deelgenomen aan een eerste interne verkenning van stakeholders door de gemeente voor een bredere aanpak in deze wijk. De netverzwaring is daar een onderdeel van. In 2026 wordt daar in overleg met de gemeente en RENDO een vervolg aan gegeven.

Beleidskader zon op land Tynaarlo: De gemeente Tynaarlo heeft zich als doel gesteld om tot 2030 101 ha aan zonnevelden te realiseren. De 'Omgevingsvisie Tynaarlo 2023-2040' geeft de hoofdlijnen voor zon op land projecten. Deze hoofdlijnen zijn in 2025 verder uitgewerkt in een beleidskader zon op land. Hierbij worden inwoners en andere belanghebbenden actief betrokken. De Natuur en Milieufederatie Drenthe heeft dit participatieproces begeleid.

Het participatietraject bestond uit twee parallelle sporen: één spoor voor kleinschalige velden bij dorpen (tot 2,5 ha) en één spoor voor grootschalige velden in het energielandschap in het zoekgebied tussen de A28 en het Noord-Willemskanaal ten zuiden en ten noorden van Vriezerbrug. Voor het spoor kleinschalige velden hebben we in 2025 de volgende activiteiten georganiseerd:

- Twee 'zonnecafés': interactieve sessies met inwoners over de randvoorwaarden voor de ontwikkeling van zonnevelden bij dorpen;
- Een excursie naar Zonneweide Glimmen met een toelichting door de betrokken energiecoöperatie, eigenaar van de zonneweide;

Voor het beleidskader voor grootschalige opwek in het zoekgebied tussen de A28 en het Noord-Willemskanaal zijn de volgende activiteiten georganiseerd;

- Een excursie naar de energietuin Assen Zuid, als voorbeeld van een grootschalig zonnepark met aandacht voor goede landschappelijke inpassing, meerwaarde voor natuur en lokaal eigendom;
- Een startbijeenkomst om de doelstellingen en het proces duidelijk te maken aan inwoners;
- Een fietstocht door het zoekgebied om samen met inwoners de kwaliteiten van het gebied in kaart te brengen;
- 4 interactieve bijeenkomsten met inwoners over de randvoorwaarden voor de ontwikkeling van grootschalige zonneparken in het zoekgebied.

Op basis van bovenstaande activiteiten en sessies is een conceptbeleidskader opgesteld dat is voorgelegd aan ambtenaren en medewerkers van verschillende overheden en terreinbeherende organisaties en aan de inwoners. Op basis van de feedback is een definitief ontwerp beleidskader opgesteld dat in oktober 2025 ter inzage is gelegd en naar verwachting begin 2026 zal worden vastgesteld door het college en de raad.

De beleidskaders bestaan onder meer uit de volgende onderdelen:

- Ontwerp: Landschappelijke principes en ruimtelijke inpassing, cultuurhistorie;
- Projectparticipatie en sociaal en/of lokaal eigendom. Andere vormen van financiële participatie. Eerlijke verdeling lasten en lusten. Aanwending rekenen;

- Koppeling met andere functies en verdeling van de overige te vergeven hectares aan grootschalige zon op land projecten;
- Beoordeling van de volgtijdelijkheid van de realisatie van de projecten, d.w.z. de respectievelijke processtappen richting realisatie.

De opdracht werd in samenwerking met Bureau Schokland en Water uitgevoerd.

Energieke wijken

Met het project Energieke Wijken ondersteunen wij inwoners van Drenthe die samen met hun burens werken aan concrete maatregelen om energie te besparen en/of duurzaam op te wekken. Als NMF Drenthe bieden wij de ondersteuning en kennis die nodig zijn om collectieve maatregelen lokaal te organiseren en te versnellen. Binnen het project hebben we een aantal deelactiviteiten uitgevoerd.

- begeleiding van wijkinitiatieven;
- Afronding Toolkit lokale initiatieven en brochure natuurvriendelijk isoleren;
- Pilot Aquathermie;
- Plan van aanpak voor campagne *Isoleren: Ja Natuurlijk!* over het gebruik van biobased isolatiematerialen;
- Webinar groene daken.

Per onderdeel zijn hieronder de belangrijkste punten samengevat.

Begeleiding van wijkinitiatieven: In 2026 hebben we 6 wijken/dorpen begeleid om tot energiebesparende maatregelen te komen. In de wijken Borger Noord en de Rietlanden (Emmen) hebben we een inkoop- en informatieavond georganiseerd. In 2026 krijgt dit een vervolg. We hebben de werkgroep Messchen Duurzaam in Assen ondersteund met de organisatie van verschillende activiteiten. De buurt heeft lang gewacht op de uitwerking van de warmteoplossing. Ook in de gemeenten Assen ondersteunden we een duurzame huizenroute in Assen Oud-zuid.

In Hoogeveen hebben we samen met DOC33 voor de wijk Hoogeveen Zuid een *doe-het-zelf cursus* opgezet, die aansluit bij de *doe-het-zelf regeling* van de gemeente. Helaas waren er te weinig aanmeldingen. De mensen die zich hadden aangemeld, zijn via een energieadviseur verder geholpen. Het concept spreekt de gemeente nog steeds aan. We onderzoeken de mogelijkheid om de cursus in 2026 opnieuw aan te bieden, maar deze keer voor heel Hoogeveen.

In samenwerking met de gemeente Aa en Hunze hebben we een aanpak uitgewerkt voor de kernen Annen en Gieten. In Gieten is gestart met een verkenning. In Annen loopt de aanpak via Dorpsbelangen. Beide worden in 2026 opgevolgd.

Het totaal aantal energiebesparende maatregelen wordt op basis van het aantal bezoekers van bijeenkomsten, enquêtes en de cijfers van het Drenst Energieloket geraamd op circa 140 maatregelen.

Toolkit: In 2025 ontwikkelden we de Toolkit Duurzame Groepen, vol met spelletjes, stappenplannen en handige sjablonen. Met deze toolkit helpen we startende initiatieven op weg en helpen we bestaande initiatieven om ideeën om te zetten in concrete plannen. Ook zijn er tools gericht op het versterken van de groepen. De toolkit is sinds november digitaal beschikbaar via onze website en de website [Lokale Energie Drenthe](#). Er is inmiddels landelijke interesse in de Toolkit en het doel is om de toolkit in 2026 landelijk beschikbaar te maken.

Daarnaast hebben we de laatste hand gelegd aan de [Brochure Natuurvriendelijk Isoleren](#). Deze is landelijk beschikbaar via de verschillende NMFs.

Pilot Aquathermie: Binnen het project PC AGV hebben we in Drenthe een pilot uitgevoerd voor een mini water-warmtenet, geïnspireerd op het voorbeeld van onze collega's van de NMU in de provincie Utrecht. De eerste stap was het vinden van een geschikte locatie met enthousiaste bewoners. Na een wervingsronde selecteerden we kansrijke aanmeldingen op basis van criteria zoals waterdiepte, medewerking van gemeente en waterschap en de mate van verduurzaming van de woningen. Uiteindelijk is gekozen voor een project in Beilen, aan de Beilerstroom. De grootste uitdaging hierbij bleek het vinden van een geschikte installateur. Hopelijk slagen we er begin 2026 in om de opdracht om het water-warmtenet aan te leggen aan een installateur te verlenen. In 2026 zullen we een tweede initiatief ondersteunen. Er is veel contact met landelijke collegae voor kennisdeling en intervisie. Daarnaast bezochten we het mini-warmtenet in Soest.

Campagne Isoleren: Ja Natuurlijk!

Veel inwoners van Drenthe nemen maatregelen om hun woningen te verduurzamen. Ook woningcorporaties zetten in op energiebesparing. Maar vaak gebeurt dit nog met traditionele materialen zoals steenwol, glaswol en PIR. Parallel aan de energietransitie hebben we te maken met de transitie om te komen tot een circulaire samenleving. Het produceren van conventionele bouwmaterialen leidt tot veel CO₂ productie. Daarnaast wordt er veelal gebruik gemaakt van primaire niet-circulaire grondstoffen. Veel winst valt te behalen met het toepassen van biobased materialen. Deze natuurlijke materialen zorgen voor het vastleggen van CO₂ en zijn herbruikbaar. Daarom ontwikkelden wij een campagne met als doel bewustzijn te creëren over de mogelijkheden en voordelen van natuurlijke isolatiematerialen en het gebruik daarvan te vergoten.

Om tot een breed gedragen en succesvol campagneplan te komen organiseerden we een werksessie, waarbij vertegenwoordigers van zowel provincie als gemeente, medewerkers van het DEL en experts uit de wereld van circulaire en natuurlijke bouw aanwezig waren. Vervolgens hebben we een campagneplan ontwikkeld om het gebruik van biobased isolatiematerialen te vergroten. Dit plan hebben we samen met stakeholders en de partners Building Balance, het Drents Energieloket en de provincie Drenthe vormgegeven.

Eind 2025 zijn we gestart met de uitvoering. We verzorgden in samenwerking met het Drents Energieloket twee workshops over biobased isolatie (Frederiksoord en Assen). Daarnaast startten we de voorbereidingen van de activiteiten van 2026, waaronder een foto shoot van biobased isolatiematerialen, de voorbereiding van een Webinar en korte filmpjes van ambassadeurs (inwoners die biobased isoleren al in de praktijk hebben gebracht). In 2026 krijgt dit een vervolg met meer webinars, ervaringsverhalen, workshops en een 'roadshow'.

4. Circulair Drenthe

Wij zetten ons in voor een circulaire samenleving waarin we minder kopen, slimmer kiezen, langer gebruiken, delen, repareren en beter weggooien. Dat doen we samen met overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en burgers.

We werken aan

Circulair de norm maken en circulaire aanbieders een podium geven

Lokale groepen, zoals deelgroepen, ondersteunen

Circulair bouwen met de nadruk op biobased materialen

Deelmobiliteit, slim, duurzaam en toegankelijk voor iedereen

Drenthe in verbinding

18

Deelinitiatieven ondersteund

7

Nieuwe deelgroepen helpen starten

19

Samenwerkingsverbanden waar we onderdeel van zijn

21

Circulaire initiatieven in 3 gemeenten op de 'Zoek het om de Hoek kaart' gezet

Impact

20

Kennissessies met 567 deelnemers

12

Circulaire initiatieven genomineerd voor de Kringlogo-prijs

23

Adviezen aan lokale en regionale organisaties

85

Bezoekers bij textielfestival Aangehaakt

UITGELICHT

Aanhaken bij het nieuwe textielproject

In Drenthe groeit de stapel kledingafval, terwijl de meeste kleding die we weggooien niet kapot is maar simpelweg te klein, te groot of niet meer leuk. Met het textielproject en het festival 'Aangehaakt' brachten we enthousiasme en verbinding. In 2026 brengen we de klimaatimpact van textiel verder onder de aandacht.

UITGELICHT

Drenthe deelt en repareert!

Geef sociale en creatieve krachten in Drentse dorpen en wijken de ruimte! In 2025 ondersteunden wij 28 verschillende initiatieven op het gebied van delen, ruilen en/of repareren. Daar zijn we ontzettend trots op, want deze lokale initiatieven zijn de spil in de duurzame beweging van onderop!

KERNTAKEN

Wij leveren inbreng bij de beleidsvorming van gemeenten en provincie en bij de vertaling van het Nationaal Programma Circulaire Economie (2023–2030) naar lokaal beleid. Minstens zo belangrijk is de vertaling van circulair beleid in concrete uitvoeringsplannen en acties vanuit bijvoorbeeld de Nieuwe Economische Koers Drenthe. Met onze kerntaken en projecten dragen wij bij aan de provinciale beleidsambities. We verzorgen daarbij de verbinding met ons landelijke netwerk op het gebied van de circulaire samenleving. We dragen hieraan bij door kennisontwikkeling, samenwerkingsprojecten en –programma's. Wij zijn een gesprekspartner voor beleids- en plannenmakers en dragen bij aan de verbinding tussen overheden, professionele organisaties en bewoners(-groepen) om gezamenlijk de Drentse voetafdruk te reduceren. Hiermee dragen wij bij aan de juiste randvoorwaarden voor een circulaire samenleving.

De Drentse Circulaire Samenwerking (DCS): Afgelopen jaar maakten we deel uit van de projectgroep DCS, bestaande uit de gemeenten Assen, Emmen en Hoogeveen, DOC33 en provincie Drenthe (trekker). Dit met als doel om te komen tot een gezamenlijke Drentse aanpak voor een circulaire economie en versnelling aan te brengen. Op 11 november is met een inspirerende netwerk- en kennisbijeenkomst het startsein gegeven voor deze gezamenlijke aanpak. De volgende vier thema's zullen worden opgepakt en uitgewerkt in een samenhangend programma:

- Een gezamenlijke aanpak voor monitoring van reststromen;
- Het versterken van circulair inkopen en aanbesteden;
- De ontwikkeling van een Drents circulair ambachtsnetwerk;
- Concrete stappen rondom voedsel & circulariteit.

Om het vervolg van het programma en de samenwerking verder vorm te geven faciliteert de NMF Drenthe begin 2026 een volgende werksessie.

De duurzame 30: Ook in 2025 zaten we weer in de jury van de Duurzame 30 verkiezing van het Dagblad van het Noorden. De Duurzame Dertig is een verkiezing voor mensen, bedrijven en organisaties met een hart voor duurzaamheid. Deze samenwerking met het Dagblad van het Noorden is een evenement met een groot bereik en belangrijke uitstraling voor de circulaire economie. Op 28 oktober vond de uitreiking van de Duurzame 30 plaats tijdens het grote event in Veenhuizen.

Vereniging Circulair Groningen Drenthe (VCGD): Na de aftrap van de VCGD eind 2024 is er in 2025 een actief netwerk ontstaan van een breed pallet aan bedrijven en organisaties die zich inzetten voor een circulaire economie. De NMF Drenthe heeft de verbinding met de VCGD gezocht, verschillende gesprekken gevoerd en aan een aantal bijeenkomsten deelgenomen. In 2026 zullen we deze verbinding blijven zoeken en verder vorm geven.

Netwerktour ambachtscentra: In het kader van de verkenning van de mogelijkheden voor een ambachtscentrum voor de gemeente Emmen, heeft de NMF Drenthe, samen met een aantal medewerkers van de gemeente, deelgenomen aan een inspiratie- en netwerktour naar een aantal spraakmakende voorbeelden in het westen van het land (Buurman Utrecht, I-Did en gemeente Den Haag, De Her in Rotterdam). Naast de gemeente Emmen en de NMF Drenthe deden vertegenwoordigers van de provincie Drenthe, Ecoras, en de Textielhub Emmen mee.

Inspiratie- en netwerktour naar de WaardeRing in Zwolle: Samen met onze collega's van Natuur en Milieu Overijssel hebben we op verzoek van de gemeente Midden-Drenthe een inspiratie- en netwerktour georganiseerd naar de WaardeRing. De WaardeRing is dé circulaire (leer)gemeenschap in de Regio Zwolle. Ondernemers, gemeenten, onderwijs- en kennisinstellingen werken binnen de WaardeRing samen aan circulariteit. Naast de gemeente Midden-Drenthe namen ook de gemeenten Emmen, Hoogeveen, De Wolden en Meppel deel aan deze tour.

F35 Nee: Toen eind 2024 bleek dat Groningen Airport Eelde (GAE) nog steeds in beeld was als uitvalsbasis voor de F35 hebben wij samen met de Vereniging Omwonenden Luchthaven Eelde (VOLE) en natuur- en milieuorganisaties een persbericht uitgebracht waarin wij onze ernstige zorgen hebben geuit. De informatievoorziening van Defensie over de mogelijke stationering van F-35's op vliegveld Eelde schoot tekort. Daarom organiseerde het Comité F-35 NEE een informatie- en campagnebijeenkomst. Comité F-35 NEE is een brede coalitie van meer dan 46 bewoners- en natuurorganisaties en recreatieondernemers uit Noord-Drenthe en Groningen. Het doel van de bijeenkomst was om informatie te geven over de voornemens van Defensie en de negatieve gevolgen die dat kan hebben voor onze regio. Naast deskundigen waren er ook bestuurders uit de regio aanwezig, waaronder een gedeputeerde van de provincie Drenthe. We verzamelden de boodschappen en stuurden deze naar de regering en naar de Tweede Kamer.

Gezamenlijk hebben wij de boodschap uitgedragen dat er een optie gekozen zou moeten worden met minder schade voor mens, natuur en economie. Mede dankzij de inzet van de provincies Drenthe en Groningen en de gemeenten uit de regio zijn deze plannen uiteindelijk van tafel gegaan en is Lelystad Airport in het NPRD aangewezen voor de stationering van de F-35.

Samenwerking landelijk netwerk: Ook afgelopen jaar waren we actief in het landelijke netwerk circulaire economie van de Natuur en Milieufederaties en droegen we bij aan het verder vorm geven en uitvoeren van het gezamenlijke programma. Naast het uitwisselen van kennis en ervaringen is deze samenwerking ook belangrijk voor het verder brengen van nieuwe projectideeën en voor gezamenlijke acquisitie. Deze contacten worden onder meer onderhouden door een jaarlijkse themadag, en regelmatig digitaal overleg. Daarnaast onderhouden we één op één contacten met onze collega's van de koepel of van andere provinciale federaties.

PROJECTEN – CIRCULAIR WONEN EN WERKEN

Bouwen met circulaire maten

Door het woningtekort en de afspraken uit de Woonagenda en WoonDeals staat Drenthe voor een grote woningbouwopgave. Dit brengt niet alleen ruimtelijke uitdagingen met zich mee, maar ook de noodzaak om

de bestaande en toekomstige woningvoorraad te verduurzamen, grondstoffengebruik te beperken en milieuschade te voorkomen. In Drenthe blijft grootschalige duurzame en circulaire woningbouw nog achter, onder meer door complexiteit van de regelgeving, traditionele ketens en lange doorlooptijden. Biobased grondstoffen uit (extensieve) vezelteelt bieden kansen. Er is groeiend politiek draagvlak en boeren zoeken naar natuurinclusieve verdienmodellen. De teelt van natuurlijke bouwmaterialen en agroforestry kan bijdragen aan duurzame woningbouw én CO₂-opslag in Drenthe. Met de vaststelling van de Drentse Woonagenda eind 2024 willen wij toekomstbestendig bouwen verder vormgeven, met aandacht voor circulaire randvoorwaarden en lokale biobased ketens en boer-bouwcoalities. Om kennis en enthousiasme te vergroten zetten we in op zichtbaarheid via een Drentse etalage, veldexcursies en het verkennen van een loketfunctie voor klussers en particuliere opdrachtgevers, die als pioniers en ambassadeurs kunnen optreden.

In 2025 leverden wij zowel ambtelijk als bestuurlijk inbreng om tot concrete invulling van de pijler toekomstbestendig wonen van de provinciale woonagenda te komen. We versterkten onze positie in verschillende netwerken op dit gebied, met name de Vereniging Circulair Groningen Drenthe en intensiveerden de samenwerking met verschillende partners, waaronder DOC33, BuildingBalance, de woningcorporaties en architecten. In 2026 moet dit uitmonden in een campagne gericht op nieuwe raadsleden en de nieuwe colleges waarmee we circulair en biobased bouwen een prominente plek op de lokale beleidsagenda's willen geven. We zetten hierbij in op cross-overs met de campagne *Isoleren, Ja Natuurlijk!* en de *Proeftuin Natuurinclusieve Landbouw*. We organiseren een excursie langs inspirerende Drentse projecten voor raadsleden en bestuurders.

Toekomstbestendige werklandschappen

Bedrijfsactiviteiten, woongebieden en natuur worden nog te vaak en onterecht als verschillende eilandjes gezien. Met dit project zetten wij in op het creëren van circulaire, toekomstbestendige werklandschappen en MKB-bedrijven en het doorbreken van de kunstmatige grenzen tussen werken, wonen en natuur. De laatste jaren waren we op dit vlak vooral actief in de gemeente Emmen en Coevorden als deelprogramma van de Regiodeal Zuid en Oost Drenthe. Samen met NHL Stenden ontwikkelden we de Verweven Waarden Scan. Met dit instrument brengen we de opgaven en kansen van een bedrijf in beeld om bij te dragen aan de economie, lagere productievolumes, ketenverkorting en het toevoegen van ecologische waarde op de eigen bedrijfslocatie of in de keten. We hebben de Verweven Waarden Scan inmiddels bij 16 bedrijven ingezet. Voor elk bedrijf werd een rapportage gemaakt met daarin mogelijke maatregelen om bovenstaande doelstellingen te realiseren.

We hebben deze tool verder geprofessionaliseerd en voorbereid op open source gebruik door andere geïnteresseerde partijen. Tijdens het evenement 'Emmen Circulair: Denken & Doen' tijdens de week van de Circulaire Economie verzorgden we samen met NHL Stenden een workshop aan 10 geïnteresseerden. Begin 2025 hebben we samen met een aantal partners het project geëvalueerd en vervolgmogelijkheden verkend. We hopen het project in 2026 een vervolg te geven.

PROJECTEN – LOKALE ORGANISATIEKRACHT EN DEELECONOMIE

Drentse biobased textielketens

In Nederland, en ook in Drenthe, willen we het gebruik van niet-hernieuwbare grondstoffen in 2030 halveren. In 2050 willen we volledig circulair zijn. Maar door een stijgende vraag naar consumptiegoederen en de toenemende milieudruk raken deze doelen steeds meer buiten beeld. Textiel is hier bij uitstek een voorbeeld van. In 2025 hebben we een start gemaakt met het project *Drentse biobased textielketens*. Hiermee brengen we de milieu-impact van textielconsumptie onder de aandacht en laten we zien dat het anders kan. We richten ons op typisch Drentse mogelijkheden zoals het gebruik van wol, vlas en hennep.

Tijdens de verkennings- en opstartfase van het project bleek dat er al veel partijen actief zijn in Drenthe. Vaak gaat het om kleine, los van elkaar staande initiatieven. Wij willen deze initiatieven bundelen en samen impact maken. We deden een oproep aan mensen met een passie voor duurzaam textiel, de Drentse textieltalenten, om samen na te denken over een mogelijke invulling van het project en daarmee iets te doen aan overconsumptie en bewustwording. Samen met dit groeiende netwerk van textieltalenten (inmiddels 25 leden) én met Warenhuis Vanderveen in Assen organiseerden we in december het textielfestival 'Aangehaakt'. De ruim 85 deelnemers konden op een zaterdagmiddag diverse workshops en lezingen bijwonen. Het festival, dat plaats vond in warenhuis Vanderveen, was een eerste stap in het zichtbaar maken én verbinden van het groeiende Drentse netwerk en de beweging rond duurzaam textiel. In 2026 geven we dit project een vervolg.

Platform circulair doen!

Met het *Platform circulair doen!* bieden wij Drentse inwoners(groepen) en koplopers handelingsperspectief bij het maken van circulaire keuzes voor hun huishouden, buurt of omgeving. We brengen goede voorbeelden in beeld voor een breed publiek. Met tips, kennis en diverse activiteiten ondersteunen we Drentse inwoners, groepen en koplopers bij circulaire keuzes thuis, in de buurt of in hun directe omgeving. Ook zetten we in op het zichtbaar maken van goede voorbeelden. Het project bestond uit twee hoofdonderdelen: het [Servicepunt Circulair](#) en de organisatie van de [Kringlogo-prijs](#).

Servicepunt Circulair: Het Servicepunt Circulair maakt onderdeel uit van de landelijke samenwerking van de Natuur en Milieufederaties. De NMF Drenthe vervult de rol van landelijke projectleider. Het afgelopen jaar hebben we een plan voor de doorontwikkeling van de website [Servicepunt Circulair](#) opgesteld, inclusief een nieuwe naam en een communicatieplan. Dit wordt begin 2026 afgerond. Landelijke collega's van andere NMF's waren actief betrokken tijdens online overleggen en de landelijke dag Circulaire Economie. De website heeft een nieuwe frisse uitstraling gekregen, de inhoud is geactualiseerd, en de interactieve kaart "Zoek het om de hoek" is toegevoegd. En er zijn nieuwe circulaire initiatieven en aanbieders te vinden.

De Kringlogo-prijs werd in februari 2025 uitgereikt. Drentse circulaire initiatieven werden via diverse kanalen opgeroepen en actief benaderd. Door een extra bijdrage van Rotary Annen konden we twee extra prijzen uitreiken. De winnaar was het Project Voedselbos Fruithaag, onderdeel van Duurzaam Westerbork. Volgens de jury “een prachtig veelzijdig circulair initiatief waar iedereen gebruik van kan maken. Waar mensen elkaar ontmoeten en gezamenlijk zorg dragen voor het voedselbos en de fruithaag.”

De tweede prijs ging naar [Modebewust Kledingbieb Gieten](#), een initiatief dat duurzaamheid en stijl hand in hand laat gaan. De kledingbieb biedt tweedehands kleding aan via een leenmodel en trekt een divers publiek. De derde prijs ging naar de [Werkgroep Duurzaamheid De Kiel](#), een enthousiaste werkgroep die zich inzet voor vergroening en biodiversiteit. Wat begon met het herschrijven van de dorpsvisie, groeide uit tot een bloeiende werkgroep, die inmiddels aan meerdere projecten werkt.

Door deze activiteiten is circulaire zichtbaarheid vergroot, zijn initiatieven in het zonnetje gezet en hebben we een goede basis kunnen leggen voor het op poten zetten van een vernieuwde, landelijke website.

Drenthe deelt en repareert / Deel'm

De overgang naar een circulaire economie vraagt om een duurzame gedragsverandering en hierin is intrinsieke motivatie een belangrijke factor. Daarom sluiten we met dit project aan bij de sociale en creatieve krachten in Drentse dorpen en wijken. In Drenthe zijn veel verschillende initiatieven actief op het gebied van delen, ruilen en/of repareren. Daar zijn we ontzettend trots op, want deze lokale initiatieven zijn de spil in de duurzame beweging van onderop! Daardoor kunnen mensen in eigen omgeving deelnemen aan circulaire activiteiten en hebben zij hierover de regie. In 2025 gingen we door met de ondersteuning van nieuwe en bestaande deelinitiatieven. Wij vervullen hierbij de rol van aanjager, initiatievenbegeleider en verbinder tussen circulaire partners in Drenthe. We helpen goede voorbeelden te ontwikkelen en te etaleren. Dat deden we in de gemeenten Emmen, Meppel en Midden-Drenthe. Daarnaast is in 2025 het programma Deel'm gestart waarmee de drie noordelijke provincies deelmobiliteit stimuleren. In Drenthe heeft de NMF Drenthe de rol van initiatievenbegeleider op zich genomen.

Emmen Deelt: Emmen deelt is een samenwerkingsproject van de gemeente Emmen,

Meppel Deelt

MaaK het verschil met minder spullen

Gebruik het langer of geef het door

Gebruik het samen

Gebruik het afval

Spullen staan op de eerste plaats als het gaat om de milieubelasting van ons dagelijks leven. Met delen, doorgeven, repareren, hergebruiken, niet verspillen en minder kopen van spullen en materialen, bespaar je grondstoffen en behaal je veel milieuwinst. Daarnaast is het natuurlijk goed voor je portemonnee en is het nog leuk ook.

Laat je inspireren door de bovenstaande voorbeelden en door bestaande circulaire bewonersinitiatieven in Meppel.

Scan de QR-code

natuur en milieu drenthe federatie

Gemeente Meppel

Meppel Levenbaar

Wijkje Meesterdijk

Made mogelijk gemaakt door de provincie Drenthe

Sociaal Werk SEDNA en NMF Drenthe. We faciliteerden drie werkgroep-overleggen met onze partners. Met onze partners organiseerden we een inspiratiesessie voor wijk- en dorpenondersteuners en gebiedscoördinatoren. We organiseerden 2 inspiratiesessies in wijken en dorpen. Tijdens het evenement 'Emmen Circulair: Denken & Doen', faciliteerden we een inspiratiesessie rond het onderwerp *delen*.

Meppel Deelt: De NMF Drenthe faciliteerde de werkgroep Meppel deelt. Er vonden in dit kader 5 overleggen plaats. Een belangrijk onderdeel van de samenwerking is het opzetten van het [platform Meppel Deelt!](#). Er zijn nu 16 deelinitiatieven actief in de gemeente Meppel. Vanuit het platform Meppel Deelt! ondersteunen we lokale duurzaamheidsinitiatieven en wijkplatforms. Studenten van Hogeschool Windesheim hielpen mee om de maatschappelijke impact zichtbaar te maken en in financiële omvang uit te drukken. Ze brachten dit in kaart aan de hand van de [Social Handprint](#).

Midden-Drenthe deelt: Midden-Drenthe Deelt is een samenwerking van de gemeente Midden-Drenthe, Welzijnswerk Midden-Drenthe en de Natuur en Milieufederatie Drenthe. Doel van het [Platform Midden-Drenthe deelt!](#) is om bewoners te informeren en te motiveren om samen spullen te delen en te repareren. Het platform laat alle initiatieven zien en helpt ze door promotie, het meten van resultaten en het verbinden met andere relevante partijen. In dit eerste jaar is er gewerkt aan een interactieve kaart met daarop de deelinitiatieven die bekend zijn. Daarnaast is er een start gemaakt met het informeren van de dorpen. Dat gebeurde via het dorpenoverleg Midden-Drenthe (DOM) en via een persbericht in lokale kranten. Daarnaast zijn de voorbereidingen voor inspiratiebijeenkomsten in drie dorpen in samenwerking met actieve bewonersgroepen getroffen. Tenslotte hebben we inbreng geleverd bij de ontwikkeling van een plan voor een circulair ambachtsnetwerk in de gemeente.

Zoek het om de hoek initiatievenkaart: samen met de NMFs ontwikkelden we de 'Zoek het om de hoek' kaart waar bezoekers van het online Servicepunt Circulair circulaire initiatieven in hun buurt kunnen vinden. Afgelopen jaar zijn 23 deelinitiatieven uit de drie gemeenten opgenomen.

Deel'm: In Drenthe ontdekken steeds meer mensen dat het delen van een auto niet alleen goedkoper en makkelijker is, maar ook zorgt voor een fijnere buurt. Het programma [Deel'm](#) ondersteunt gemeenten, bedrijven en lokale werkgroepen bij het opzetten en uitvoeren van deelmobiliteitsprojecten. Hierbij ondersteunt het project initiatieven en gemeentes door mee te denken, te adviseren en te begeleiden in elke fase van het aanschaffen van bijvoorbeeld een deelauto. Van de eerste ideeën tot de daadwerkelijke uitvoering en monitoring. Het is een samenwerking tussen de provincies Groningen, Friesland en Drenthe. In Drenthe heeft de NMF Drenthe de rol van initiatievenbegeleider op zich genomen. Na de start van het project in september 2025 is er vooral veel voorbereidend werk verricht. Er is een website ontwikkeld, handreikingen gemaakt en er zijn contacten gelegd met gemeenten. De eerste initiatieven hebben zich inmiddels gemeld. Samen met onze partners bouwen we aan een lerend netwerk: de community Deel'm, een plek waar verschillende partijen elkaar ontmoeten en kennis delen over deelmobiliteit. Het gaat hier om alle soorten belanghebbenden: o.a. gemeenten, lokale initiatieven, aanbieders, bedrijven en onderwijsinstellingen. De community komt twee keer per jaar samen. Op donderdag 30 oktober kwamen leden van de community Deel'm samen in het Drents Museum in Assen voor de eerste halfjaarlijkse bijeenkomst. In een informele setting wisselden we ervaringen uit over lopende initiatieven en nieuwe ontwikkelingen rond deelmobiliteit in Noord-Nederland.

5. Toekomstbestendige landbouw

De NMF Drenthe wil de landbouw- en voedseltransitie aanjagen en versnellen. Wij omarmen en steunen hierbij verschillende soorten van landbouw die bijdragen aan behoud en herstel van landschap en biodiversiteit, het verminderen van de milieubelasting en het sluiten van kringlopen.

We werken aan

Koploperboeren
verbinden en een stem geven

Verduurzaming
agrarische bedrijven stimuleren

Natuurinclusieve telers
en hun producten in de schijnwerpers zetten

Lokale voedselinitiatieven
en buurtvoedselbossen ondersteunen

Drenthe in verbinding

11

Buurtvoedselinitiatieven ondersteund

7

Nieuwe voedselbosinitiatieven helpen opstarten

8

Samenwerkingsverbanden waar we onderdeel van zijn

491

Agrarische bedrijven namen stappen om te verduurzamen

Impact

40 Leden aangesloten bij het nieuwe netwerk koploperboeren

13 Kennissessies met 298 deelnemers

442 Abonnees op de Nieuwsbrief de Drentse Proeftuin

72 Abonnees op de nieuwsbrief van het Agroforestry Netwerk

UITGELICHT

Het Agroforestry Netwerk Drenthe is gestart!

Samen met Agrarische Natuur Drenthe, de Vereniging Drentse Voedselbossen en Landschapsbeheer Drenthe werken we aan een landschap met meer bomen en struiken, die zorgen voor verkoeling, CO₂-opslag, biodiversiteit en gezonde landbouw. De behoefte aan kennis is groot. Komend jaar volgen meer bijeenkomsten.

UITGELICHT

Lokale, duurzame gewassen in de hoofdrol

Van naakte haver tot zonnekroon: Met fotolijsten in het veld, nieuwsbrieven en een Sexy Gewassenkalender en -show gaven we aandacht aan 12 natuurinclusieve gewassen en hun telers. Telers lopen vaak tegen dezelfde uitdagingen aan en nemen ondernemersrisico's: 'we moeten dit echt met elkaar doen.'

KERNTAKEN

De NMF Drenthe wil een positieve en stimulerende rol spelen in de versnelling van de landbouw- en voedseltransitie. Daarvoor dragen we bij aan de Drentse beleidsontwikkeling op het vlak van duurzame landbouw/gezonde voedsel. Dit doen we in nauwe samenwerking met de provinciale natuur- en milieuorganisaties. Wij zorgen voor gevraagd en ongevraagd advies en inbreng bij beleids- en planvorming en procedures. Dit jaar waren de regulering van de bollenteelt en het vervolg van het Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewinning Drentsche Aa (UPDA) belangrijke onderwerpen

Daarnaast leveren we op het werkkerrein duurzame landbouw/gezonde voedsel inbreng in de diverse netwerken en samenwerkingsverbanden. Dit doen we in nauwe samenwerking met de provinciale en noordelijke natuur- en milieuorganisaties.

Belangenbehartiging en beleidsbeïnvloeding

Bollenteelt: Het hoge gebruik van bestrijdingsmiddelen in de bollenteelt en dan specifiek in de lilieteelt leidt in Drenthe tot toenemende zorgen over de risico's voor onze gezondheid, de natuur en ons drinkwater. Binnen de provincie zijn de zorgen ook bestuurlijk erkend, maar helaas heeft dit de afgelopen jaren niet geleid tot regulering van de bollenteelt. Dit jaar is de discussie over de schadelijkheid van bestrijdingsmiddelen niet alleen provinciaal maar ook in de gemeente Westerveld in een stroomversnelling gekomen.

In Westerveld hebben wij mede namens het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer ingesproken bij een dialoogavond over de Initiatiefnota sierteelt van PvdA en GroenLinks. Ook hebben we de initiatiefnemers van de nota geadviseerd over de vervolgstappen. Vervolgens heeft de raad van Westerveld een motie m.b.t. onderzoek naar de tijdelijke beperking van sierteelt aangenomen. Dit heeft er uiteindelijk in geresulteerd dat de gemeente eind december een tijdelijk verbod heeft opgelegd aan uitbreiding van sierteelt, zodat er tijd is om de definitieve regels vorm te geven.

In andere gemeenten hebben wij bewonersgroepen geadviseerd over de mogelijkheden om bollenteelt en het gebruik van bestrijdingsmiddelen te reguleren.

Vervolg UPDA: Eind 2023 bracht een commissie van deskundigen een advies uit over het vervolg van het Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa (UPDA). De aanleiding was het te hoge aantal overschrijdingen met bestrijdingsmiddelen bij het innamepunt voor drinkwater. In 2024 hebben GS hiervoor vervolgens een plan van aanpak vastgesteld. Dit jaar is gewerkt aan de vertaling van dit plan van aanpak in een uitvoeringsprogramma. Wij hebben hierbij inbreng geleverd, wat er mede toe heeft geleid dat doelen zijn aangescherpt en meer SMART worden geformuleerd.

Drenthe Podium Voedsel van de Toekomst: Op 26 maart organiseerden we een Drenthe Podium rond het thema *Voedsel van de Toekomst*. Dagelijks worden we geconfronteerd met de problemen van ons huidige landbouw- en voedselsysteem. We produceren onvoldoende duurzaam, eten te ongezond en de boeren lopen vast. Welke opties zijn er voor de voedselvoorziening van de toekomst? En welke acties kunnen wij zelf in Drenthe ondernemen?

Berno Strootman trapte de avond af met een prikkelende inleiding over de resultaten van ontwerpend onderzoek 'Nederland Veganland?' die al veel stof hebben doen opwaaien. Voor de één te mooi om waar te zijn en voor de ander misschien een schrikbeeld. Maar in ieder geval een prikkelende denkoefening. Na het verhaal van Bernardo Strootman gingen we in gesprek over de Drentse voedselagenda. Dat deden we aan de hand van de verhalen van een aantal Drentse pioniers. We kijken terug op een mooie avond met maar liefst 90 deelnemers.

Samenwerking, netwerken en projectontwikkeling

De NMF Drenthe wil een positieve en stimulerende rol spelen in de versnelling van de landbouw- en voedseltransitie. Om dit doel te bereiken hebben we inbreng geleverd bij de AgroAgenda Noord-Nederland en de agrifoodsamenwerking in de gemeente Midden-Drenthe.

AgroAgenda Noord-Nederland: Wij zitten in de stuurgroep van de AgroAgenda Noord-Nederland, de noordelijke netwerkorganisatie van 45 partners uit het landelijke gebied en de keten. Uitgangspunt voor de AgroAgenda vormt het Kwaliteitsbeeld dat door alle partners is onderschreven. Het afgelopen jaar hebben wij, mede namens de andere natuur- en milieuorganisaties in Noord-Nederland, inbreng geleverd bij het actualiseren van dit Kwaliteitsbeeld. Dit heeft er toe geleid dat het Kwaliteitsbeeld nu meer ambitie heeft op het vlak van water en natuur. Water vormt het ordenend principe en natuur en landbouw moeten elkaar gaan versterken door gebiedsgericht samenwerken.

Agrifoodsamenwerking Midden-Drenthe: In 2024 heeft de gemeente Midden-Drenthe de Voedselvisie 2025-2029 vastgesteld. Als uitwerking daarvan is de gemeente in 2025 het project Agrifoodsamenwerking 'Op Drentse Grond' gestart. Tijdens de startbijeenkomst, een enquête en een gesprek hebben we onze ideeën ingebracht over de wijze waarop de gemeente het project en de samenwerking verder kan vormgeven.

Noordelijke samenwerking voedselbossen: De afgelopen jaren heeft de NMF Drenthe samen met de Vereniging Drentse Voedselbossen startende buurt- en dorpsvoedselbossen ondersteund en gewerkt aan een netwerk van buurtinitiatieven kwekers, gemeenten en experts (zie blz. 40). We hebben samen met onze Groningse en Friese collega's de mogelijkheden verkend om dit initiatief op te schalen naar noordelijk verband. Dit wordt uitgewerkt in een projectvoorstel.

PROJECTEN

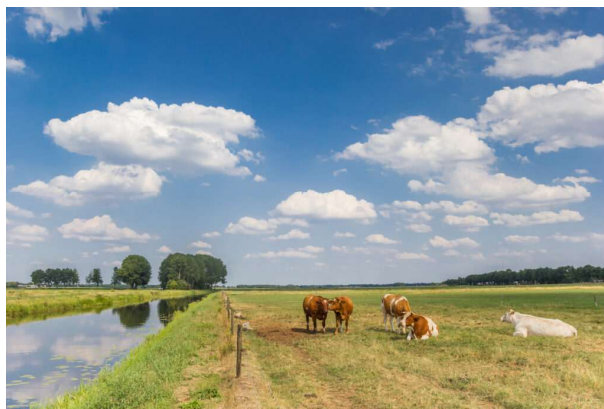
Belonen duurzame bedrijfssystemen

In 2019 hebben de Drentse natuur- en landbouworganisaties de Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit gepresenteerd. Onze ambitie is dat rendabele Drentse veehouderij- en akkerbouwbedrijven in 2030 behoren tot de koplopers in Nederland wat betreft de kringlooplandbouw én het leveren van een bijdrage aan herstel

en verbetering van de biodiversiteit en landschapskwaliteit. De agenda is uitgewerkt in het samenwerkingsprogramma Boer Burger Natuur Drenthe (BBND) gericht op de transitie naar natuurinclusieve landbouw. In het verlengde van dit programma BBND hebben wij in 2025 bijdragen geleverd aan Duurzaam Boeren Drenthe en de BBND Academie. Duurzaam Boeren Drenthe is een samenwerking van de provincie, DAJK, LTO Noord, AND, Natuur en Milieufederatie Drenthe, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Drents Landschap en Landschapsbeheer Drenthe.

Binnen Duurzaam Boeren Drenthe werken boeren aan verduurzaming. Wanneer zij bepaalde prestaties halen, ontvangen zij daarvoor een beloning. Dit beloningssysteem op basis van KPI's (Kritische Prestatie Indicatoren) is een vorm van doelsturing, waarbij gestuurd wordt op basis van doelen in plaats van verplichte maatregelen.

In Drenthe wordt al sinds 2018 ervaring opgedaan met doelsturing en inmiddels is doelsturing ook landelijk in ontwikkeling. Dit jaar konden melkveehouders zich aanmelden voor de nieuwe beloningsregeling voor 2025 en 2026. 430 melkveehouders hebben zich daarvoor aangemeld, zo'n 60% van alle Drentse melkveehouders. Ook is een nieuwe praktijkpilot 2025-2026 voor de akkerbouw van start gegaan, waaraan zo'n 50 akkerbouwers deelnemen.

Samen met LTO Noord en DAJK hebben wij dit jaar inbreng geleverd in de provinciale klankbordgroep doelsturing. Daarin zijn de ambities en doelen van het provinciale programma Doelsturing besproken. Ook hebben we geadviseerd over de nieuwe beloningsregeling voor de melkveehouderij en het projectplan Doelsturing in de Drentse akkerbouw.

Doelsturing gaat ook een onderdeel vormen van de stikstofaanpak in het TLGD, waarbij een goede borging van de KPI's belang is. Begin 2026 gaan we de mogelijkheden daarvoor samen met de provincie en de landbouw verkennen.

Om melkveehouders en akkerbouwers te ondersteunen bij verduurzaming is de afgelopen jaren ook een kennisprogramma, de BBND Academie, aangeboden. Formeel is de BBND Academie dit jaar afgerond, omdat de landelijke subsidie hiervoor per 1 april afliep. Maar de provincie geeft hieraan een vervolg met andere middelen.

Ook hebben wij ons dit jaar samen met Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer georiënteerd op de mogelijkheden om natuurherstel te combineren met perspectief voor blijvende boeren. Daarbij hebben we specifiek gekeken naar de landbouwgebieden rondom de natuurgebieden, de zogenaamde overgangsgebieden. In dit kader is een eerste verkennende notitie opgesteld en heeft een workshop plaatsgevonden met natuurbeschermers. De opbrengst hebben wij meegenomen in onze inbreng bij het opstellen van het TLGD en de gesprekken met LTO Noord en DAJK (zie project De kracht van Drenthe).

Netwerk koploperboeren

Koploperboeren zijn cruciaal voor de transitie naar een natuurinclusieve landbouw. Zij omarmen het doel van de transitie en zetten zelf actief stappen in de richting van natuurinclusief. Ze zijn ondernemend, denken in kansen en experimenteren met nieuwe teeltmethodes en verdienmodellen.

Dit jaar hebben wij verkend in hoeverre Drentse koploperboeren behoefte hebben aan ondersteuning en meer regionale clustering. Vraag was daarbij ook aan wat voor soort netwerk al dan niet behoefte was.

Daarvoor is allereerst een aantal verkennende gesprekken met koploperboeren gevoerd. Vervolgens heeft een bijeenkomst met een kleine groep biologische boeren plaatsgevonden. Wij zijn gestart met biologische boeren, omdat er in Drenthe nog geen netwerk voor biologische boeren bestaat. In verschillende andere provincies is dit wel het geval.

Bij de bijeenkomst bleek dat Drentse biologische boeren zeker behoefte hebben aan een regionaal netwerk. Er bleek allereerst behoefte aan informeel contact met andere Drentse biologische boeren gericht op onderlinge (kennis)uitwisseling. Een netwerk zou zich vervolgens ook kunnen richten op verbetering van de randvoorwaarden voor biologisch boeren in Drenthe en de uitwisseling met andere relevante actoren, zoals de provincie en gemeenten.

Aan het eind van het jaar hebben we daarom een Kerstborrel voor Drentse bio-boeren georganiseerd. Daarbij hadden we een prikkelende spreker uitgenodigd, maar er was ook volop ruimte om elkaar beter te leren kennen en ervaringen te delen. Vanwege het enthousiasme van de deelnemers, bouwen we het netwerk van Drentse biologische boeren in 2026 uit en geven we het verder vorm.

Proeftuin natuurinclusieve landbouw

De Nederlandse landbouw produceert veel, maar zet onze leefomgeving onder druk. Door natuurinclusief te verbouwen neemt die druk af. De teelt van boekweit is hier een mooi voorbeeld van. In 2024 startten we met de campagne 'de boekweit proeftuin'. Het doel van de campagne was om lokale afzet te vergroten maar vooral om meer steun voor natuurinclusieve landbouw te creëren onder inwoners. Hierbij gebruikten we boekweit als ambassadeur.

In 2025 groeide dit uit tot 'de Drentse proeftuin', waarin twaalf gewassen samen een verhaallijn vormden. Hoogtepunt was de creatieve 'sexy gewassen kalender', die in januari 2026 is gepresenteerd (oplage 750 stuks) tijdens de feestelijke Sexy Gewassen Show met de presentatie van de kalender, een catwalk met sexy gewassen, een presentatie van Jan Buining (oprichter van het bedrijf TastyBasics in Aalden) en verschillende gesprekstafels met de telers van de betreffende gewassen.

Via nieuwsbrieven, sociale media en veldborden met QR-codes hebben we de 12 gewassen in de schijnwerpers gezet en tot leven gebracht met recepten, producten en boerenverhalen- en ervaringen.

Boekweit bleef het boegbeeld met activiteiten als een Boekweidiner, winactie en de mogelijkheid om lid te worden van de Boekweit Coöperatie. Zo versterkten we de verbinding tussen inwoners, boeren en een meer natuurinclusieve landbouw in Drenthe.

Bomen, boeren en burgers

Agroforestry Netwerk Drenthe: Bij agroforestry worden bomen en struiken gecombineerd met landbouwgewassen en/of dieren. Agroforestry wordt steeds vaker genoemd als duurzame en rendabele vorm van landbouw die een positieve bijdrage kan leveren aan de biodiversiteit, opbouw van koolstof in de bodem en de aantrekkelijkheid van het landschap. Er is nog veel onbekendheid met agroforestry in Drenthe, zowel bij boeren als bij de gemeenten en provincie. Dit jaar is het Agroforestry Netwerk Drenthe daarom van start gegaan. Het netwerk is een samenwerking van de Natuur en Milieufederatie Drenthe, Agrarische Natuur Drenthe, Landschapsbeheer Drenthe en de Vereniging Drentse Voedselbossen. Het netwerk zorgt voor de uitwisseling en ontsluiting van praktijkkennis rond het thema agroforestry. De Natuur en Milieufederatie Drenthe is de trekker van het netwerk.

Het Agroforestry Netwerk Drenthe heeft in 2025 twee kennisbijeenkomsten georganiseerd. Op 18 september hebben we 40 boeren, particulieren en gemeenteambtenaren geïnspireerd met betrekking tot de mogelijkheden voor beplanting op het particuliere en boerenerf en geïnformeerd over beleid en financieringskansen voor agroforestry. Ook konden deelnemers praktijkvragen voorleggen aan deskundigen of deelnemen aan een rondwandeling langs een aantal voorbeelderven in Valthe.

Op 9 december hebben ruim 30 boeren en particulieren de praktijkmiddag over aanplant en beheer van (voeder)hagen bezocht bij kwekerij De Vrolijke Noot in Wapserveen. Twee melkveehouders deelden er hun ervaring met (voeder)hagen en wat die opleveren voor biodiversiteit, vee en bedrijf. Daarna volgden toelichtingen van Landschapsbeheer Drenthe, gevolgd door een veldbezoek bij kweker Ties Betjes met een demonstratie van aanplant en onderhoud.

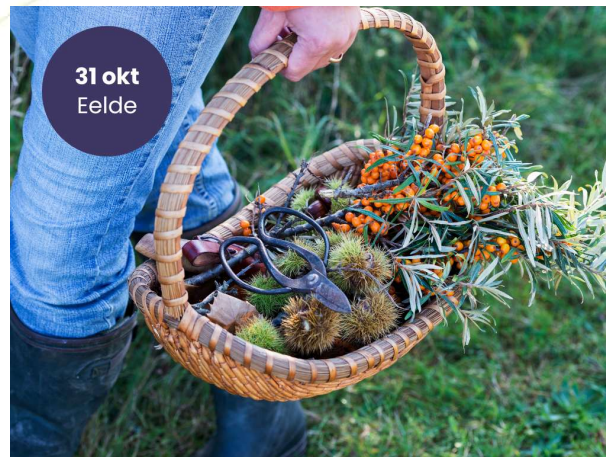
Daarnaast hebben we de site www.agroforestrydrenthe.nl opgezet, waar meer kennis en goede voorbeelden te vinden zijn. Ook hebben we als netwerk een nieuwsbrief uitgegeven met actuele ontwikkelingen en andere informatie.

Op 11 december was de slotbijeenkomst van de PPS "Agroforestry voor klimaatpositieve zuivel en biodiversiteit". In dit samenwerkingsproject van onder meer WUR, LTO Noord en de noordelijke natuur- en milieufederaties op het vlak van agroforestry hebben wij met onze Drentse kennis en ervaring geholpen om inzichten te ontwikkelen over hoe bomen en struiken de melkveehouderij kunnen versterken en verduurzamen.

Boer en buur met natuur – Drentse Voedselbossencoalitie: In 2025 droegen wij via Boer & Buur met Natuur bij aan een actieve, zichtbare en lerende community door gerichte ondersteuning van de Buurtvoedselbossencoalitie in Drenthe. Samen met de Vereniging Drentse Voedselbossen zette de NMF Drenthe een programma op om lokale voedselbosinitiatieven te motiveren en aan te wakkeren. De coalitie groeide van 4 in 2024 naar 11 actieve groepen in 2025, waarbij er reeds twee jonge voedselbossen zijn aangeplant.

Belangrijkste activiteiten waren de werving via diverse informatiebijeenkomsten voor nieuwe dorpen en buurten, op maat gemaakte ondersteuning bij trainingen, ontwerp, plantmateriaal, grond en financiering,

plus uitwisseling van kennis en materialen. Wij verbinden de deelnemers met experts zoals [Martijn Aalbrecht](#), maar ook natuurinclusieve kwekers van bomen, struiken en ander plantmateriaal, ontwerpers en ondersteunende organisaties. We organiseerden naast deze regionale netwerk/trainingsdagen met excursies ook nog een Noordelijke inspiratiemiddag, een netwerkbijeenkomst in Eelde i.s.m. de Groningse en Friese milieufederaties en de Vereniging Drentse Voedselbossen. Dit was een door particulieren en boeren drukbezochte middag, met voedselbospionier [Wouter van Eck](#) als hoofdspreker en bezoeken aan twee verschillende voedselbossen.

Noordelijke inspiratie middag buurtvoedselbossen

6. Groen en soortenrijk Drenthe

Samen met onze partners werken wij aan het herstel van biodiversiteit en landschapskwaliteit in Drenthe. Natuurgebieden worden via een netwerk van houtwallen en -singels, bosjes, bloemrijke bermen, akkerranden en sloten met elkaar verbonden.

We werken aan

Een robuust Drents natuurnetwerk, samen met partners

Natuur en milieu een stem geven in ruimtelijke plannen

Inwoners ondersteunen bij participatie en inbreng op plannen in hun omgeving

Een natuurinclusief Drenthe, door inspiratie en activiteiten

Drenthe in verbinding

7

Dorpen in het Dorpennetwerk Drentsche Aa

42

Vrijwilligers actief in het Drents Omgevingsnetwerk

22

Samenwerkingsverbanden waar we onderdeel van zijn

Impact

9

Kennissessies met 199 deelnemers

10

Studenten werken aan gebiedsverhalen voor het Nieuwe Narratief voor de kop van Drenthe

16x

Inbreng geleverd bij beleidstrajecten

UITGELICHT

Basiskwaliteit natuur (BKN) in de spotlights

Plant- en diersoorten gaan achteruit. De BKN helpt om te bepalen welke voorwaarden zij nodig hebben om te blijven bestaan. We organiseerden een webinar, een veldexcursie en een film om te laten zien hoe natuur lokaal kan worden versterkt en blijven inspireren anderen om Basiskwaliteit Natuur mee te nemen in ruimtelijke ontwikkelingen.

UITGELICHT

Ruimtelijke kwaliteit

Samen met Natuurmonumenten, Het Drentse Landschap en lokale natuur- en bewonersgroepen dragen wij bij aan een goede ruimtelijke bescherming van de kernkwaliteiten van Drenthe. In 2025 hebben wij 13 ruimtelijke plannen en vergunningen beoordeeld waar mogelijk natuur- en landschapswaarden in het geding waren.

KERTAKEN

De Natuur en Milieufederatie Drenthe is de ambassadeur en pleitbezorger voor natuur-, milieu- en landschapsbelangen bij natuur-, ruimtelijk, omgevings- en waterbeleid van provincie, gemeenten en waterschappen. We adviseren, nemen deel aan overlegorganen en projectgroepen en leveren inbreng in planprocessen van provinciaal belang. Wij zijn een gesprekspartner voor plannenmakers en vormen daarbij ook de verbindende schakel tussen overheden, professionele organisaties en bewoners en bewonersgroepen. Wij zorgen voor gevraagd en ongevraagd advies en inbreng bij beleids- en planvorming en -procedures.

Inbreng in advies- en overlegorganen

We zijn actief deelnemer aan en leveren inbreng in o.a. de Commissie Landelijk Gebied (CLG), de ambtelijke werkgroep van de CLG en het Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa. Dit jaar zijn de CLG en de ambtelijke werkgroep slechts twee keer bijeengewees. Besprekpunten waren de voortgang m.b.t. het realiseren van de doelen van de Kaderrichtlijn Water en de uitvoering van het Programma Natuurlijk Platteland. Ook is de werking en rol van de CLG geëvalueerd.

Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD): Wij hebben zorgen rond het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, waaronder de plannen voor nieuwe helikopterlandplaatsen, de intensivering van de bestaande laagvliegroutes en de erg ruime claim voor de uitbreiding van oefenterrein De Haar. Wij hebben deze zorgen ingebracht bij de behandeling van de concept zienswijze van de provincie in PS. Vervolgens hebben we zelf een uitgebreide zienswijze op het NPRD gestuurd. Uiteindelijk is het NPRD eind december vastgesteld en is er op deze punten niets veranderd. In 2026 zullen wij de verdere uitwerking van de plannen van Defensie kritisch volgen en daar zo nodig inbreng bij leveren.

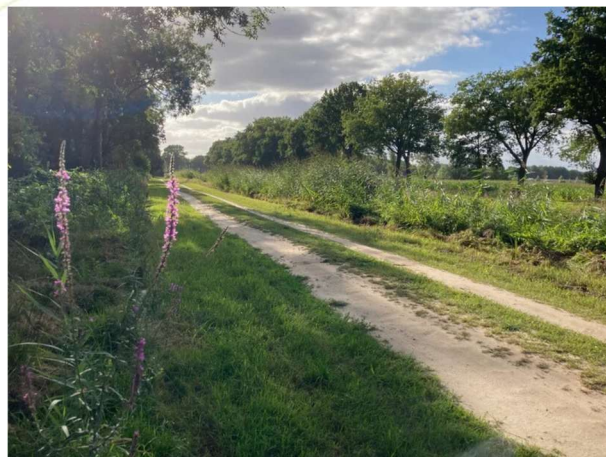
Ruimtelijke plannen: Samen met Het Drentse Landschap en Natuurmonumenten en lokale natuur- en bewonersgroepen dragen wij bij aan een goede ruimtelijke bescherming van de kernkwaliteiten van Drenthe. Deels doen wij dat door middel van reacties en zienswijzen op (ontwerp)-plannen, maar in toenemende mate ook door middel van (het organiseren van) deskundige participatie in een vroeg stadium van ruimtelijke plan- en visievorming.

In 2025 hebben wij in totaal 13 ruimtelijke plannen en vergunningen beoordeeld waar mogelijk natuur- en landschapswaarden in het geding waren. Dit is minder dan voorgaande jaren. We hebben uiteindelijk op 5 ontwerpplannen en vergunningen een zienswijze ingediend.

Een paar voorbeelden uit ons ruimtelijke werk lichten we hieronder uit:

Omgevingsvisie Emmen: Op verzoek van de gemeente Emmen hebben wij tijdens een aantal interactieve werkateliers meegedacht over de nieuwe omgevingsvisie. Dit heeft geresulteerd in een ontwerp omgevingsvisie met veel ambitie op het vlak van verduurzaming, natuur en landschap. Desondanks hadden wij nog een aantal zorgpunten, vooral rondom de Emmerdennen en het Bargerbos. Samen met Staatsbosbeheer hebben we deze in een zienswijze verwoord.

Betonfietspad Oranjekanaal: In de zomer publiceerde de gemeente Midden-Drenthe 4 aanvragen voor de aanleg van een betonfietspad langs het Oranjekanaal tussen Hijken en Orvelte. Het was de bedoeling om op deze tracés een betonpad van 3 meter breed aan te leggen met aan weerszijden nog 40 cm grasbetonsteen. Daarmee zouden de waardevolle zandwegen langs het Oranjekanaal volledig verdwijnen. In een bezwaar hebben wij de gemeente Midden-Drenthe gevraagd de vergunningen niet te verlenen. Ook een werkgroep van omwonenden en anderen maakten bezwaar. Uiteindelijk heeft de gemeente besloten het betonnen fietspad niet aan te leggen.

Samenwerking en projectontwikkeling

Wij dragen zorg voor afstemming over en een gecoördineerde inbreng van natuur-, milieu- en landschapsbelangen bij natuur-, ruimtelijk, omgevings- en waterbeleid van provincie, gemeenten en waterschappen.

In dit kader hebben we dit jaar negen keer het provinciaal natuurbeschermingsoverleg georganiseerd. Daarnaast zijn we in juni met het natuurbeschermingsoverleg op excursie geweest in het beekdal van het Oude Diep. Naast de Natuur en Milieufederatie Drenthe nemen Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Landschapsbeheer Drenthe, IVN Noord en de provincie aan het overleg deel. Belangrijke terugkerende onderwerpen waren dit jaar het natuurbeleid en ruimtelijke ordening.

Er heeft afstemming plaatsgevonden over onze inbreng bij het programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), de actualisatie van de Natura 2000-beheerplannen, het Natuurbeheerplan 2026 en de uitvoering van het Programma Natuurlijk Platteland.

Verder zijn dit jaar in het overleg onder meer het Luchthavenbesluit Eelde, het Programma Ruimte voor Defensie, de Nedersaksenlijn en de windopgave Zuidwest-Drenthe aan de orde geweest. Dit heeft geleid tot overeenstemming over en stroomlijning van gezamenlijke acties en reacties op de plannen.

Daarnaast hebben wij elf keer een afstemmingsoverleg met de directeurs van Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer georganiseerd en vier keer met ook de directeurs van IVN Noord en Landschapsbeheer Drenthe erbij. Verder heeft vier keer een bestuurlijk overleg plaatsgevonden met de gedeputeerde natuur en de directeurs van Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de Natuur en Milieufederatie Drenthe.

PROJECTEN

De Kracht van Drenthe

Onder de paraplu Kracht van Drenthe leverden wij in 2025 samen met onze groene partnerorganisaties bijdragen aan de grotere transitieopgaven die in het landelijk gebied vorm krijgen. Het gaat hierbij om een gecombineerde aanpak van de klimaat-, water- en stikstofopgave en de landbouwtransitie, het behoud en de versterking van de biodiversiteit en de woonopgave. Dit alles komt in de regio en ruimte samen en biedt veel uitdagingen en kansen. De Drentse natuur- en milieuorganisaties waren ook in 2025 op veel terreinen intensief betrokken bij deze opgaven. Zo leveren wij inbreng bij diverse provinciale programma's.

Programma Toekomst Landelijk Gebied: Belangrijk en groot item was dit jaar het programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), waarvoor de komende jaren veel geld beschikbaar is gesteld voor de eerste pakketten van landbouw- en gebiedsgerichte maatregelen (water en natuur). Wij hebben samen met Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer onze inbreng geleverd bij de diverse ambtelijke overleggen (ambtelijk werkgroep TLGD, sectortafel Natuur en inloopbijeenkomst) en het bestuurlijk overleg TLGD. In december hebben we gezamenlijk een eerste schriftelijke reactie gegeven op het concept TLGD, omdat we het plan nog onvoldragen vonden en er geen ruimte meer leek te zijn voor verdere inbreng (ambtelijk of bestuurlijk) of reacties voordat GS begin 2026 het ontwerp TLGD zouden vaststellen. Na de vaststelling door GS zal het ontwerp in de inspraak komen en is het de bedoeling dat PS het TLGD voor de zomer van 2026 vaststellen. Ook in de formele fase zullen wij onze inbreng leveren.

Verkenning landbouw en natuur: Met het oog op de grote opgaven in het landelijk gebied en de huidige impasse als het gaat om enerzijds natuurherstel en anderzijds vergunningverlening hebben wij het afgelopen jaar met LTO Noord, DAJK en de natuurorganisaties verkend in hoeverre we gezamenlijk verder aan het werk kunnen en zicht kunnen bieden op verbetering voor landbouw én natuur. In 2026 geven we hieraan een vervolg.

Provinciale Omgevingsvisie: In 2024 is de provincie formeel gestart met de herziening van de Omgevingsvisie. De Contournota Omgevingsvisie 'Horizon van Drenthe' die Provinciale Staten in december 2024 hebben vastgesteld, is dit jaar uitgewerkt in de concept Omgevingsvisie. Samen met Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer hebben wij hierbij op een aantal momenten inbreng geleverd. Zo heeft de provincie tijdens Drentse Horizoncafés aan ons en andere stakeholders richtinggevende keuzes voorgelegd. Ook is een eerste concept met ons besproken. Tenslotte hebben wij namens de gezamenlijke Drentse natuur- en landschapsorganisaties tijdens de bijeenkomst 'Horizon in zicht' een korte reactie gegeven op de concept Omgevingsvisie en inbreng geleverd bij het gesprek over het concept. In 2026 zal de provincie het concept uitwerken tot een ontwerp Omgevingsvisie en dit ontwerp ter inzage leggen. De planning is dat de Omgevingsvisie eind 2026 door PS wordt vastgesteld.

Klankbordgroep lange termijn drinkwatervoorziening: Het realiseren van een klimaatrobuust watersysteem is een van de grotere opgaven in Drenthe. Vanuit onze gezamenlijke visie Kracht van Het Noorden en het Watermanifest van de noordelijke natuur- en milieuorganisaties hebben we in dit kader aan Deltares opdracht gegeven een verkenning te doen. Dit heeft geresulteerd in het rapport 'Kracht van het Noorden naar een klimaatrobuust (grond)watersysteem'.

WMD heeft afgelopen jaar in samenwerking met de provincie, Waterbedrijf Groningen en Vitens onderzoek laten uitvoeren naar de lange termijn drinkwatervoorziening. Wij hebben daarbij deelgenomen aan de klankbordgroep. Tijdens verschillende werksessies zijn de mogelijkheden besproken om bestaande winningen klimaatrobuust te maken en is er ook gekeken naar nieuwe of alternatieve bronnen.

Nieuw Narratief Kop van Drenthe: Samen met Stichting Natuurbelang de Onlanden zijn we een traject gestart om een breed gedragen visie op te stellen voor de Kop van Drenthe. Dit gebied, in het noordwesten van Drenthe loopt van het Fochteloërveen, via de koloniën van de weldadigheid bij Veenhuizen, het esdorpenlandschap rond Norg, Zeijen, Peize en Roden tot aan het laagveengebied bij de Onlanden. In dit gebied komt een groot aantal ruimtelijke opgaven samen. Klimaatverandering vraagt om een nieuwe,

toekomstbestendige visie op het gebied. Onder de titel 'Nieuw Narratief Kop van Drenthe, aan de hand van het water' werken we aan een nieuw perspectief, waarbij de verbinding tussen mens en de omgeving centraal staan. In samenwerking met studenten zullen we vorm geven aan dit narratief. In de vorm van een thematische wandelroute zullen we het narratief ook weer delen met de inwoners van het gebied (en andere geïnteresseerden'). Bij de wandelroute spelen verwondering en het zintuigelijk beleven dan de omgeving een belangrijke rol. Mensen wandelen door het gebied en beleven het narratief in de vorm van poëzie, spoken word, muziek en andere vormen van verbeelding. In 2026 hopen we dit project verder vorm te geven.

Samenwerking Natuur en Recreatie

In 2024 hebben wij samen met Marketing Drenthe, Recreatieschap Drenthe, ANWB, Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer de mogelijkheden voor samenwerking tussen de natuur- en recreatiesector verkend. Dit heeft geresulteerd in een Samenwerkingsagenda natuur en recreatie waarin op een aantal thema's, vervolgcacties zijn benoemd. De provincie Drenthe en HISWA-RECROON zijn ook bij de samenwerkingsagenda aangehaakt.

Dit jaar hebben wij via de uitvoering van de samenwerkingsagenda verder invulling gegeven aan de samenwerking tussen de natuur- en recreatiesector in Drenthe. We hebben onder meer besproken hoe bij de ontwikkeling van recreatiebedrijven in (de nabijheid van) natuurgebieden aandacht is voor natuur en landschap. Verder is gezamenlijk gekeken naar de knelpunten m.b.t. onderhoud van recreatieve voorzieningen in natuurgebieden. Ook is in het najaar een gezamenlijke bewustwordingsactie gericht op het stimuleren van natuurinclusief gedrag gelanceerd. Een en ander heeft geleid tot een verbeterde samenwerking van de natuur- en recreatiesector in Drenthe.

In het verlengde hiervan hebben de natuurorganisaties PS geïnformeerd over de knelpunten op het vlak van financiering, niet alleen als het gaat om onderhoud van recreatieve voorzieningen maar ook toezicht en handhaving in natuurgebieden. Er is vervolgens een Statenmotie aangenomen waarbij PS het College van GS verzoeken om deze knelpunten met de natuurorganisaties te bespreken en op dit vlak met een voorstel te komen. Deze knelpunten zijn vervolgens ook besproken met de gedeputeerde. Uiteindelijk heeft dit erin geresulteerd dat er meer geld komt voor beheer en onderhoud van recreatieve voorzieningen en toezicht en handhaving in natuurgebieden.

In 2026 zetten wij de samenwerking met de recreatiesector voort.

Dorpenondersteuning Drentsche Aa

Sinds 2021 geven de NMF Drenthe, Landschapsbeheer Drenthe en de BOKD onder de noemer Kwaliteitsimpuls Nationaal Park Drentsche Aa invulling aan de Standaard voor Nationale Parken Nieuwe Stijl. Wij werken aan het vergroten van de betrokkenheid van bewoners van het gebied bij de natuur en het landschap. Dat doen we door dorpen te ondersteunen bij het ontwikkelen en uitvoeren van een landschapsvisie en door het vormgeven van het dorpennetwerk Drentsche Aa. Hierbij is de aandacht vooral gericht op de ondersteuning van vijf dorpen bij het realiseren van hun zogenaamde 'ambitiedocumenten'. In 2025 is het netwerk uitgebreid

met 2 nieuwe dorpen. Een ander belangrijk onderdeel van de samenwerking is het uitwisselen en delen van kennis en ervaringen tussen groepen in de regio. Op 7 februari 2025 vond de inspiratiedag voor groepen en inwoners van het gebied en geïnteresseerden van daarbuiten plaats. 60 geïnteresseerden volgden lezingen en workshops rond het thema *De Waarde van Water* en de gevolgen van klimaatverandering. Op 7 mei waren de dorpsgroepen te gast bij de werkgroep Midlaren in Zicht voor een intervisiebijeenkomst voor de betrokken werkgroepen. De 26 Deelnemers kregen eerst een presentatie over 'het meten van de natuurwaarde in de particuliere tuinen', gevolgd door een 'interviewwandeling' langs lokale voorbeelden gericht op versterking van landschap en natuur. In 2026 krijgt het project een vervolg.

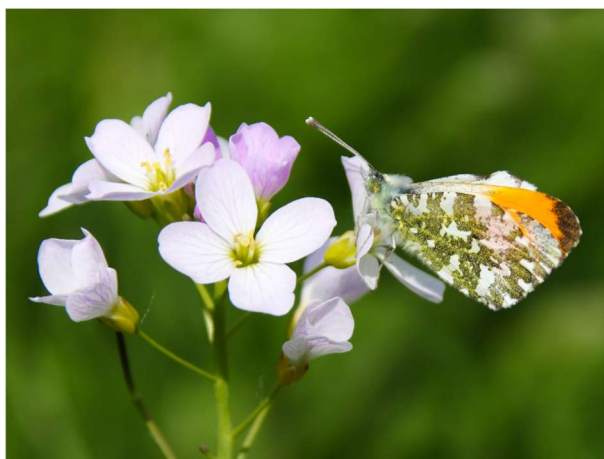
Natuurinclusief Drenthe

Eind 2023 hebben het ministerie van LNV, het IPO en de natuurorganisaties samen met veel partijen uit de samenleving de Agenda Natuurinclusief 2.0 gepresenteerd. De Agenda richt zich op een natuurinclusieve samenleving in 2050, een samenleving waar steeds meer partijen natuurinclusief werken, denken en doen. Daarbij ligt de focus op het versterken van basiskwaliteit natuur, de 70% niet-beschermdde natuur van Nederland waarin we dagelijks leven, wonen, werken, reizen, spelen en recreëren.

Hierop aansluitend heeft het project Natuurinclusief Drenthe zich het afgelopen jaar gericht op het vergroten van kennis over de Basiskwaliteit Natuur (BKN). Samen met IVN en Landschapsbeheer Drenthe (LBD) hebben wij diverse activiteiten georganiseerd.

Op 9 april vond het webinar BKN plaats, met 65 aanmeldingen en 130 terugkijkers, waarin deelnemers praktische tips kregen om biodiversiteit en klimaatadaptatie in hun omgeving te bevorderen. We organiseerden een veldexcursie bij Coevorden voor 12 deelnemers, waarin de Basiskwaliteit Natuur in de praktijk werd ervaren en lokale voorbeelden van beheer en herstel werden besproken. Op 13 november vond een filmavond met netwerksessie plaats, waarbij 15 vrijwilligers de documentaire *Het Vergeten Leven van Nederland* bekeken en in groepjes ervaringen uitwisselden over natuurherstel en samenwerking. Daarnaast stonden in 2025 in alle 12 de Drentse gemeenten informatieborden, in bibliotheken, buurthuizen en andere openbare plekken, om inwoners te inspireren hun tuin groener in te richten en bij te dragen aan biodiversiteit.

Door deze activiteiten is de kennis over BKN vergroot, is lokaal draagvlak versterkt en zijn inwoners voorgelicht over praktische maatregelen voor natuurherstel.

7. Organisatie en financiën

In de voorgaande hoofdstukken heeft u kunnen lezen welke activiteiten we als organisatie in 2025 hebben uitgevoerd en welke resultaten zijn bereikt. Dit hoofdstuk richt zich op de ontwikkeling in de organisatie en de financiën. Met het team en alle samenwerkingspartners zijn er op al onze hoofdthema's bergen werk verzet waar wij met trots en voldoening op terugkijken. We sluiten het jaar ook financieel goed af.

Het merendeel van ons werk is conform ons werkplan en begroting uitgevoerd. Een projectmatige aanpak met projectplannen waarin de doelen, resultaten en middelen zijn opgenomen vormt daarvoor de belangrijkste basis. Daarmee geven we ook invulling aan resultaatgericht werken. Tegelijk kunnen we constateren dat we nog steeds in een zeer dynamische en sterk veranderende omgeving werken, waarbinnen we constant moeten schakelen en flexibel moeten zijn. De politiek bestuurlijke omgeving is onrustig en dat straalt op inwoners en stakeholders af. De complexe inhoudelijke opgaven vragen steeds meer om een integrale aanpak, netwerksamenwerkingen en een strategie voor de lange termijn. Dat geheel zorgt voor ons als organisatie voor nieuwe uitdagingen en legt druk op de – relatief kleine – organisatie.

In 2025 hebben onze beleidsvisie '*Ruimte voor de Toekomst*' voor de periode 2025–2030 afgerond en vastgesteld. De veranderende context vraagt om aanpassing van onze beleidsdoelen en onze uitvoeringsagenda van de komende 5 jaar. Bij het proces hebben we onze belangrijkste partners en onze achterban betrokken in de vorm van onder meer een enquête en een aantal denktanksessies. In 2025 hebben we ook onze nieuwe communicatiestrategie afgerond, waarmee we ons bereik en de zichtbaarheid van de organisatie willen vergroten en verdere verbinding en verjonging van onze achterban nastreven.

In het kader van de organisatieontwikkeling hebben we in 2025 onder meer aandacht besteed aan de ontwikkeling en de invulling van persoonlijk leiderschap.

Voor ons blijft het in deze tijden de kunst om voldoende gekwalificeerde medewerkers aan boord te hebben voor de opgaven die er liggen. We blijven daarom investeren om een aantrekkelijke organisatie te blijven. Het is fijn om te merken dat de belangstelling voor juist dit werk nog steeds groot is en dat er voldoende animo is voor onze organisatie. Wij merken dat 'zingeving' voor veel mensen weer een belangrijke rol speelt bij de keuze voor een volgende stap in de carrière. De keuze voor een maatschappelijke organisatie, zoals de NMF Drenthe, komt daarmee voor meer mensen in beeld.

Financieel verslag

Onze begroting van 2025 is oorspronkelijk door de Stichtingsraad vastgesteld op 12 december 2024 en herzien op 29 juni 2025.

In onderstaande tabellen geven we een overzicht van de ingezette middelen, zowel totaal als per werkveld. We sluiten het boekjaar 2025 af met een positief resultaat van € 13.126,--. De totale exploitatie-uitgaven waren in 2025 vrijwel conform de vastgestelde begroting. De directe projectkosten waren hoger dan begroot, waardoor de totale projectomzet hoger was. Dit heeft vooral te maken met onze rol als penvoerder in diverse samenwerkingsprojecten. De kosten van onze projectpartners en de baten die we hiervoor

ontvangen worden zichtbaar in onze omzet. Dit onderdeel van onze begroting heeft geen grote invloed op onze exploitatie, maar is als begrotingspost wat lastiger in te schatten.

Inzet over de verschillende werkvelden

Onze totale omzet en output in uren was iets lager dan voorzien. We zijn in onze herziene begroting uitgegaan van 9.498 uren aan output. We zijn op 9.259 uren uitgekomen. We zien een aantal verschuivingen van de inzet binnen de werkvelden waarop we actief zijn.

De inzet op het werkveld Energie- en Klimaatneutraal was hoger dan oorspronkelijk begroot. We hebben de begroting van dit werk naar boven bijgesteld. De inzet op de werkvelden Drenthe Duurzaam van Onderop, Circulair Drenthe, en een Groen en Soortenrijk Drenthe zijn daarentegen iets naar beneden bijgesteld. Verschuivingen hebben met name te maken met kansen of het uitblijven van vervolgvactiteiten rond het programma landelijk gebied en de daaraan gekoppelde financiering.

Verantwoording activiteiten financieel

Totaal activiteiten 2025	Uitgaven		Inkomsten	
	Herziene begroting	Gerealiseerd	Herziene begroting	Gerealiseerd
	euro		euro	
Drenthe duurzaam van onderop				
Kerntaken	175.800	168.617	159.480	169.300
Projecten	73.300	56.829	90.700	56.409
Totaal Drenthe duurzaam van onderop	249.100	225.446	250.180	225.709
Energie en klimaatneutraal Drenthe				
Kerntaken	40.000	40.940	46.000	39.260
Projecten	578.560	597.694	469.000	607.187
Totaal Energie en klimaatneutraal Drenthe	618.560	638.634	515.000	646.447
Circulair Drenthe				
Kerntaken	32.000	30.631	44.000	30.000
Projecten	102.580	83.966	133.300	83.656
Totaal Circulair Drenthe	134.580	114.597	177.300	113.656
Toekomstbestendige landbouw Drenthe				
Kerntaken	45.800	41.880	41.600	42.400
Projecten	159.690	236.945	169.050	231.717
Totaal Toekomstbestendige landbouw Drenthe	205.490	278.825	210.650	274.117
Groen en soortenrijk Drenthe				
Kerntaken	61.500	65.247	61.500	65.360
Projecten	76.020	69.443	130.620	67.926
Totaal Groen en soortenrijk Drenthe	137.520	134.689	192.120	133.286
Exploitatie, o.a. doorbelastingsverschillen		33.745		45.849
Totaal	1.345.250	1.425.937	1.345.250	1.439.064
Totale inkomsten gerealiseerd	1.439.064			
Totale uitgaven gerealiseerd	1.425.937			

Noot: in de bovenstaande tabel zijn de totale kosten gepresenteerd op basis van het begrote uurtarief. In onze jaarrekening presenteren wij deze kosten op basis van het gerealiseerde uurtarief, waardoor er geen sprake meer is van 'doorbelastingsverschillen'. Het resultaat in deze tabel is vanzelfsprekend hetzelfde als het resultaat in de jaarrekening. Van de jaarrekening is hieronder staat van baten en lasten opgenomen. De volledige jaarrekening is te vinden op onze website: www.nmfdrenthe.nl.

Staat van baten en lasten over 2025				
		Werkelijk 2025 Euro	Begroting 2025 Euro	Werkelijk 2024 Euro
Baten	8			
* Baten van particulieren		1.600	1.000	1.000
* Baten van bedrijven		-	-	5.977
* Baten van loterijorganisaties		-	-	-
* Baten van subsidies van overheden		1.046.935	987.650	793.718
* Baten van verbonden organisaties zonder winststreven		221.216	249.000	363.654
* Baten van andere organisaties zonder winststreven		168.541	97.400	525.204
Som van de geworven baten		1.438.292	1.335.050	1.689.553
* Baten als tegenprestatie voor de levering van producten of diensten		-	-	-
* Overige baten		772	10.200	11.156
Som van de baten		1.439.064	1.345.250	1.700.709
Lasten	9			
<i>Besteed aan doelstellingen</i>				
* Uitvoeringskosten maatschappelijke beweging / communicatie		186.572	219.752	119.574
* Uitvoeringskosten Klimaat- en energieneutraal Drenthe		548.429	441.964	766.294
* Uitvoeringskosten Circulair Drenthe		93.244	146.063	347.667
* Uitvoeringskosten Toekomstbestendige landbouw Drenthe		243.450	173.682	-
* Uitvoeringskosten Groen en soortenrijk Drenthe		110.064	158.388	183.709
Som van uitvoeringskosten		1.181.759	1.139.850	1.417.244
<i>Wervingskosten</i>		10.081	4.700	1.903
<i>Kosten beheer en administratie</i>		237.968	200.000	249.773
Som van de lasten		1.429.808	1.344.550	1.668.920
* Financiële baten		6.040	1.700	5.351
* Financiële lasten		2.170	2.400	2.233
<i>Saldo voor financiële baten en lasten</i>		3.870-	700	3.118-
Totaal lasten conform resultatenrekening		1.425.938	1.345.250	1.665.802
Saldo van baten en lasten		13.126	0	34.907
De bestemming van het resultaat is als volgt:				
* Continuïteitsreserve		13.126		34.907
		13.126	0	34.907

Beleid fondswerving

In onze beleidsvisie geven we een korte toelichting op onze financiële meerjarenstrategie, waaronder het werven van middelen.

Onze meerjarenstrategie is gericht op een voortzetting en versterking van de samenwerking met onze huidige financiers, waaronder de provincie Drenthe en de Nationale Postcodeloterij. Daarnaast zetten we in op een verbreding van onze financiële basis door projectontwikkeling en -financiering en uitbreiding van de steun door duurzame bedrijven en diverse particuliere fondsen, particuliere donateurs en sponsoring. De komende jaren gaan we daarvoor actief bouwen aan een fondsenwervingsstrategie. In onze strategie moeten onze kernwaarden en ons onderscheidend vermogen als organisatie centraal staan. We ontwikkelen een projectenportfolio waarin we de kernactiviteiten op de strategische thema's op een wervende manier verwoorden en we onderzoeken bij welke financiers deze zouden kunnen passen. Voor ons is het belangrijk dat de financieringsbronnen divers zijn en dat onze onafhankelijke positie gewaarborgd blijft.

Onderdeel van de fondsenwervingsstrategie is het als gezamenlijke natuur- en milieufederaties opbouwen van een donateursprogramma voor particulieren en bedrijven. We formuleren concrete doelen en hebben nadrukkelijk de ambitie om onze inkomsten uit particuliere stichtingen, fondsen en donaties substantieel te laten groeien. Waar mogelijk trekken we hierin gezamenlijk op met de andere natuur- en milieufederaties.

Wervingsmethoden

Ons jaarlijkse werkplan en de daarin geformuleerde doelstellingen bepalen onze wervingsmethoden. Voor 2025 hebben we samenwerking gezocht met onze partners voor het realiseren van onze gezamenlijke doelstellingen en de bijbehorende middelen. Onze partners zijn: verbonden organisaties, provincie Drenthe, Drentse gemeenten, natuurorganisaties die actief zijn in Drenthe. Via de landelijke samenwerking ontvangen we ook een bijdrage van de Nationale Postcodeloterij en – voor projecten op het gebied van een duurzame energievoorziening – van de rijksoverheid.

Voor ons hoort bij een goede werving ook de verplichting om de inzet van beschikbaar stelde middelen achteraf goed te kunnen verantwoorden: Zijn de doelstellingen gerealiseerd? Wat was de impact? Wat zijn de vervolgstappen? Zijn de middelen efficiënt ingezet? Ook hierbij werken we samen met onze landelijke koepel van de NMFs onder meer door een gezamenlijke jaarlijkse impactmeting die het komende jaar verder zal worden ontwikkeld. Daarnaast presenteren we ook jaarlijks onze impact provinciaal en is dit ook onderdeel van de aanpak en evaluatie van onze samenwerkingsprojecten.

Kosten werving en beheer- en administratie

In onze jaarrekening lichten we de verhouding tussen de bestedingen aan de doelstellingen, de wervingskosten en kosten beheer en administratie toe. Daarbij geven we aan wat ons streven is en welke cijfers zijn gerealiseerd. In 2025 is 82% van de gerealiseerde baten besteed aan onze doelstellingen.

Reserves en beleid beleggingen

De organisatie beschikt over een beperkte continuïteitsreserve voor het opvangen van fluctuerende inkomsten, risico's en voor voldoende liquiditeit. De onderbouwing hiervan wordt hierna verder toegelicht bij het onderwerp Risicomanagement.

De organisatie heeft geen beleggingen, om het risico op verlies van de beschikbaar gestelde middelen te voorkomen. De financiële middelen zijn ondergebracht op bank- en spaarrekeningen.

Meer informatie over (de hoogte van) de reserves, de balans en staat van baten en lasten van de stichting is te vinden in de afzonderlijke jaarrekeningen, die kunnen worden gedownload van onze website onder het kopje 'Verantwoording'.

Stichtingsraad, directie en medewerkers in 2025

Binnen de stichting Natuur en Milieufederatie Drenthe is de functie toezicht houden gescheiden van de functie besturen. Deze scheiding van functies is statutair vastgelegd.

De statuten zijn bij de Natuur en Milieufederatie Drenthe op te vragen (telefonisch 0592-311150) of via de e-mail: info@nmfdrenthe.nl of te downloaden van onze website: www.nmfdrenthe.nl.

Directie (functie besturen)

De directeur-bestuurder van de Natuur en Milieufederatie Drenthe is Reinder Hoekstra.

Stichtingsraad (functie toezicht houden)

- H. Brink, tot 3 april 2025
- R. Munniksma
- J. Grotenhuis
- I. Noordhoff, voorzitter
- J. Pluimers
- P. Zwiers
- N. Boer, tot 3 april 2025
- B. van Leeuwen, vanaf 19 juni 2025

Leden van de Stichtingsraad worden bij coöptatie benoemd voor een zittingsduur van 4 jaar en zijn tweemaal herbenoembaar. Op onze website is meer informatie te vinden over de leden van de Stichtingsraad. Ze stellen zich voor en vertellen ook wat hen motiveert om bij te dragen aan ons werk.

De Stichtingsraad heeft in 2025 negen keer vergaderd. Daarbij zijn formele zaken zoals begroting, werkplan, jaarrekening besproken en getoetst. In 2025 is de beleidsvisie 2025-2030 definitief vastgesteld. Verder is de Stichtingsraad intensief betrokken geweest bij de actualisering van ons integriteitsbeleid. Verder kwamen onder meer de volgende onderwerpen aan de orde: de samenwerking met de noordelijke natuur- en milieufederaties, onze strategie op het gebied van financiën en communicatie.

Leden van de Stichtingsraad waren in 2025 ook aanwezig bij en hebben bijgedragen aan diverse activiteiten, waaronder de algemene vergadering van aangesloten organisaties en het Podium Voedsel van de toekomst.

Nevenfuncties

Directeur-bestuurder

Naam	Nevenfunctie
Reinder Hoekstra	lid van de Commissie Landelijk Gebied Drenthe lid van Overlegorgaan Drentsche Aa, Lid stuurgroep Agroagenda Noord Nederland

Stichtingsraad

Naam	Nevenfunctie
Herman Brink	- Interim manager directie Kennis & expertise Staatsbosbeheer tot 18-9-2024 - Voorzitter GroenLinks afdeling Midden-Drenthe - Voorzitter Beoordelingscommissie Duurzaamheid gemeente Westerwolde - Lid van het bestuur van de Faunabeheereenheid Overijssel - Lid van het bestuur van de stichting behoud Drentse Schaapskudden - Voorzitter Stichting Kyllotsbos
Rein Munniksma	- Voorzitter Claas van Gorcumfonds tot 22-10-2024 - Voorzitter van de Maatschappelijke adviesraad van de provinciale eenheid Drenthe van Staatsbosbeheer - voorzitter van het bestuur van het Gebiedsfonds Oostermoer
Jan Grotenhuis	- Adviseur Jeneverbesgilde - Lid Wetenschappelijke Advies Commissie van de stichting het Drentse Landschap - Bestuurslid Stichting Drents Agrarisch Erfgoed - jurylid van de Groene Anjerprijs Prins Bernhard Cultuurfonds Drenthe
Ineke Noordhoff	- Lid Bestuur Gebiedsfonds Drentsche Aa - Bestuurslid Vereniging Dorpsbelangen Midlaren - Rijksbestuurder Groninger Archieven - Redactielid Groninger Bodembeweging
Jacomijn Pluimers	- Senior projectleider natuurinclusieve landbouw bij BoerenNatuur Groningen West - Coördinator van de dorpsboomgaard in Diever - Bezig met opzetten agro-forestrybedrijf samen met anderen - Mede initiatiefnemer van het Agroforestry Netwerk Drenthe (in oprichting)
Naomi Boer	Geen
Peter Zwiers	- Programmamanager Sterk Techniekonderwijs Zuidoost-Groningen bij stichting Trivium - Programmamanager Sterk Techniekonderwijs Midden-Groningen/ Veendam (gedetacheerd) - Kwartiermaker Techkwadraat regio Zuidoost-Groningen en Midden-Groningen / Veendam - Lid Raad van Toezicht ZO-Groningen - Eigenaar Postzegelhandel Zwiers - Voorzitter stichting 200 Jaar Nieuw-Buinen

Medewerkers

- Judith van den Berg, Ontwikkelaar Mooi, Natuurlijk en Voedzaam Drenthe
- Marja de Boer, Medewerker Secretariaat en Administratie
- Michael Hicks, vanaf 11 augustus 2025
- Geke Horlings, Hoofd Bedrijfsvoering en secretariaat
- Esther de Jong, Medewerker Secretariaat en Projectondersteuner Drents Energieloket
- Jannetje Kolijn, Ontwikkelaar Energie / Klimaat
- Rens Meijberg, Projectmedewerker communicatie
- Peter Mol, Aanjager Lokale Energietransitie , tot 1 april 2025
- Remco Mur, Adjunct-directeur & Ontwikkelaar Mooi Drenthe
- Jorine van Nifterik, Projectmedewerker communicatie
- Yvonne Osseforth-Leenders, vanaf 16 juni 2025
- Martine Zeevaart, Projectmedewerker duurzame bewonersinitiatieven
- Elizabeth van der Zeijden-Los, vanaf 8 december 2025
- Elzemies Zinkstok, Communicatieadviseur

De functies, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de medewerkers in dienst van de Natuur en Milieufederatie Drenthe zijn vastgelegd in een functieboek en de individuele functiebeschrijvingen.

Bezoldiging en vergoedingenbeleid

De Natuur en Milieufederatie Drenthe heeft een arbeidsvoorwaardenbeleid dat zoveel mogelijk gerelateerd is aan het arbeidsvoorwaardenbeleid van de provincie Drenthe. Dit geldt ook voor de bezoldiging van de directeur-bestuurder. De bezoldiging van de directie wordt gespecificeerd in de jaarrekening.

De Stichtingsraad van de Natuur en Milieufederatie Drenthe heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere bezoldigingscomponenten vastgesteld.

Het beleid wordt periodiek geactualiseerd. De laatste evaluatie was in 2017.

Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning volgt de Natuur en Milieufederatie Drenthe de *Regeling beloning directeuren van goede doelenorganisaties* (zie www.goededoelennederland.nl). De regeling geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen.

De bezoldiging van de directie in 2025 valt binnen de gestelde maxima van deze regeling.

De hoogte en samenstelling van de bezoldiging worden in de jaarrekening opgenomen in de toelichting op de staat van baten en lasten. Daarbij wordt ook uitgelegd hoe de regeling is toegepast. In de jaarrekening wordt daarnaast inzichtelijk gemaakt op welke manier onze organisatie voldoet aan de [Wet Normering Topinkomens](#).

De leden van de Stichtingsraad ontvangen geen bezoldiging. Ze ontvangen alleen een zeer beperkte vergoeding voor gemaakte onkosten (op declaratiebasis).

Risicomanagement

Praktische risico's op het gebied van de normale bedrijfsprocessen van een organisatie als de onze zijn geïnventariseerd (bijv. ziekteverzuim, schade aan bedrijfsmiddelen en de staat van onderhoud van het bedrijfspand). Bij het vaststellen van risico's geven we aan welke maatregelen we nemen om deze risico's weg te nemen of de negatieve gevolgen daarvan te beperken.

Waar nodig en mogelijk zijn verzekeringen afgesloten. Voor het (achterstallig) onderhoud van het bedrijfspand is een financiële voorziening opgenomen.

Tijdens de management overleggen komen organisatorische zaken en eventuele (nieuwe) risico's die zich voordoen als vast agendapunt aan de orde. Ook in de Stichtingsraadsvergaderingen worden eventuele risico's die invloed hebben op de kwaliteit en continuïteit van het werk besproken en zo nodig van acties voorzien.

In 2025 zijn de risico's op diverse terreinen door het management opnieuw geïnventariseerd en besproken met de Stichtingsraad. Op basis daarvan zijn actiepunten vastgesteld en geactualiseerd. Daarbij kwamen onder meer aan de orde: cybersecurity, integriteitsschendingen, financiën en personeelsbeleid. Deze actualisatie heeft niet geleid tot aanpassing van het streefbedrag van de continuïteitsreserve.

De Natuur en Milieufederatie Drenthe beschikt over een continuïteitsreserve om risico's en financiële tegenvallers te kunnen opvangen.

De omzet van onze activiteiten is in 2025 gedaald, met name omdat dit het eerste jaar is waarin we niet meer voorzien in de personele bezetting van het Drents Energieloket. We gaan op dit moment uit van een stabiele omvang van de organisatie met in komende jaren een lichte groei op basis van inflatie.

In het kader van ons nieuwe beleidsvisie 2025-2030 hebben we een financiële meerjarenbegroting en -strategie vastgesteld, waarin we verschillende scenario's hebben uitgewerkt, die gebaseerd is op een stabiele omvang van de organisatie. Het overleg hierover heeft niet geleid tot aanpassing van het eerder vastgestelde streefbedrag.

Op grond van de risico-inventarisatie en deze uitgangspunten hebben we besloten het streefbedrag van de continuïteitsreserve te handhaven op de in 2023 vastgestelde bedragen.

Voor de continuïteitsreserve gelden volgende bedragen:

- streefbedrag: € 700.000,--
- als maximum: 1,5 maal de kosten van de werkorganisatie.

Aan het eind van het boekjaar 2025 bedraagt onze continuïteitsreserve € 311.004,--.

Meer informatie over de continuïteitsreserve is terug te vinden in onze jaarrekening 2025.

Gedragcodes

In 2005 hebben we de Gedragcode Natuur en Milieufederatie Drenthe opgesteld, met ons team en de Stichtingsraad besproken en vastgesteld. Deze gedragcode maakt onderdeel uit van ons in 2025 geactualiseerde integriteitsbeleid. In de gedragcodes hebben we onder de principes vastgelegd over het tegengaan van ongewenste omgangsvormen, het integer omgaan met persoonsgegevens en het voorkomen van belangenverstrengeling.

Medewerkers, directie en leden van de Stichtingsraad onderschrijven de principes van deze gedragcode.

De directeur-bestuurder en de leden van de Stichtingsraad onderschrijven daarnaast ook onze Integriteitsverklaring bestuurders en toezichthouders.

Belanghebbenden

De Natuur en Milieufederatie Drenthe ondersteunt mensen, die zich actief inzetten voor hun eigen leefomgeving. Zij vervult de functie van ondersteuner, vraagbaak, aanspreekpunt en verbinder van lokale activiteiten in Drenthe. Zij beschikt daarvoor over een breed netwerk aan contacten, die bij deze ondersteuning van dienst kunnen zijn.

Gerelateerd aan de doelstelling van de Natuur en Milieufederatie Drenthe zijn belanghebbenden:

1. plaatselijke groepen en individuen, al dan niet aangesloten, die zich inzetten voor natuur, milieu en landschap in Drenthe
2. beleidsmakers en beslissers in openbaar bestuur en bedrijfsleven, die invloed uitoefenen op het terrein van natuur, milieu en landschap in Drenthe
3. samenwerkingspartners, zoals Natuurmonumenten, Drents Landschap, Staatsbosbeheer, LTO, Drentse Energie Organisatie, Drentse KEI, energiebedrijven, provincie Drenthe en Drentse gemeenten
4. inwoners en bezoekers van de provincie Drenthe.

Mogelijkheden inbreng belanghebbenden

Enieder is vrij om inbreng te leveren en te reageren op onze activiteiten en het te voeren of gevoerde strategische en inhoudelijke beleid.

Meningen, opvattingen of reacties worden zeer op prijs gesteld en worden in de reguliere werkprocessen van beleidsvorming en uitvoering meegenomen.

Tot slot bestaat er voor belanghebbenden de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij de Natuur en Milieufederatie Drenthe, als zij het bijvoorbeeld niet eens zijn met de uitvoering van activiteiten of constateren dat er sprake is van inconsistentie van beleid. Voor een correcte verwerking van de klachten is de *Klachtenprocedure Milieufederatie Drenthe* vastgesteld.

De volledige tekst van de klachtenprocedure is bij de Natuur en Milieufederatie Drenthe op te vragen. In 2025 zijn geen klachten geregistreerd.

Integriteit

In 2025 hebben we ons integriteitsbeleid opnieuw vastgesteld. Aangescherpte richtlijnen, afstemming over de onderlinge samenwerking van de natuur- en milieufederaties en het opschonen van verouderde regelingen vormden hiervoor de aanleiding. Voordat het vaststellingsbesluit is genomen hebben we de wijzigingen besproken met de medewerkers en de leden van de Stichtingsraad. Wat ons beleid nu een stuk overzichtelijker maakt is dat we nu nog maar 1 gedragscode hebben in plaats van 3 verschillende. In ons beleid en gedragscode hebben we principes en afspraken vastgelegd over o.a. voorkomen en tegengaan van fraude, intimidatie en oneerlijk gedrag.

Ook personen buiten de organisatie kunnen op een veilige en laagdrempelige manier schendingen van integer gedrag kunnen melden. Contactgegevens van de interne vertrouwenspersoon integriteit zijn op de website geplaatst.

In 2025 zijn geen schendingen van het integriteitsbeleid gemeld.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Waar het gaat om maatschappelijk verantwoord ondernemen richten wij ons vooral op de impact van onze bedrijfsprocessen op onze leefomgeving. We willen die steeds meer verduurzamen door o.a.:

- het energieverbruik binnen ons kantoor verder te verlagen en zelf duurzame energie op te wekken
- minder papier te gebruiken
- medewerkers te stimuleren om op de fiets of met het openbaar vervoer te reizen
- duurzaam in te kopen; biologische en/of vegetarische catering
- afval te scheiden.

Vooruitblik 2026

Met onze nieuwe beleidsvisie, communicatie- en fondswervingsstrategie als bakens in onze handen en terugkijkend naar de mooie resultaten van het afgelopen jaar zijn we inmiddels weer vol nieuwe energie bezig met de volgende stappen voor 2026 en verdere jaren. In de realisering van de maatschappelijke opgaven zien we voortuitgang en tegelijk ook terugval binnen een samenleving waarin bestuurlijke instabiliteit, populisme en oorlog ook alle aandacht vragen. Dat maakt ons ongeduldig want voor het oplossen van de klimaat- en biodiversiteitsvraagstukken hebben we weliswaar een lange adem nodig maar ook geen tijd te verliezen.

Voor de verdere ontwikkeling van de organisatie willen we meer terug naar onze oorsprong; de bewegingsorganisatie die Drenthe samen met inwoners mooier en duurzamer maakt. Die insteek sluit goed aan bij de toenemende betrokkenheid van mensen bij hun eigen directe leefomgeving en behoefte aan verbinding en zingeving. Hier liggen ook de ingangen voor toekomstige financiering van ons werk, de aantrekkelijkheid van onze organisatie voor jonge mensen en de betrokkenheid en verbinding met onze (nieuwe) samenwerkingspartners. De beoogde vernieuwing en veranderingen in de buitenwereld gaan dus gelijk op met de inspanningen en uitdagingen die we binnen de organisatie zullen ingaan. Samen voor een mooi en duurzaam Drenthe!

Meer impact dankzij de Postcode Loterij

“Verandering begint vaak in de regio. De Natuur en Milieufederaties laten zien hoe je met lokale kennis, betrokken inwoners en sterke coalities grote stappen kunt zetten voor natuur, klimaat en leefomgeving. Als Postcode Loterij zijn we trots dat we dit belangrijke werk, dankzij onze deelnemers, kunnen ondersteunen.”

– Marieke Rodenhuis, Hoofd Goede Doelen van de Postcode Loterij

Natuur en Milieufederatie Drenthe

Hertenkamp 6
9401 HL ASSEN

info@nmfdrenthe.nl
www.nmfdrenthe.nl

Tel. 0592-311150

Samen voor een mooi
en duurzaam Drenthe

